Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista. Vaalit toimitettaisiin vaalien erityispiirteistä johtuvin poikkeuksin pääosin samaan tapaan kuin muutkin yleiset vaalit. Säännösten sisältöön vaikuttaisivat kuitenkin lisäksi myös tietyt Euroopan yhteisön sisäisesti voimassa olevat sitovat säännökset.

Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen, jäljempänä liittymissopimus, mukaan Suomesta valittaisiin Euroopan parlamenttiin 16 edustajaa. Edustajien toimikausi olisi Euroopan yhteisön vaalisäädöksen mukaan viisi vuotta. Äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia olisivat kansanedustajain vaaleista voimassa olevien säännösten mukaisesti äänioikeutettujen ja vaalikelpoisten lisäksi Suomessa asuvat Euroopan unionin kansalaiset. Valtioneuvoston jäsenet ja eräiden valtakunnan korkeimpien virkojen ja tointen haltijat sekä eräiden Euroopan yhteisön ja sen yhteydessä toimivien muiden yhteisöjen viran- tai toimenhaltijat eivät voisi olla edustajina Euroopan parlamentissa. Kukaan ei saisi samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa äänestää eikä olla ehdokkaana useammassa kuin yhdessä unionin jäsenvaltiossa.

Vaalit toimitettaisiin joka viides vuosi Euroopan unionin neuvoston päättämään ajanjaksoon sattuvana sunnuntaina kesäkuussa. Niihin voitaisiin osallistua myös ennakkoon.

Ehdokkaat asetettaisiin joko vaalialueittain tai valtakunnallisesti. Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa sama henkilö saisi olla ehdokkaana vain yhdellä vaalialueella. Kunkin puolueen tai muun ryhmän ehdokkaiden enimmäismäärä olisi kahdeksan. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa samat yhteensä enintään 16 ehdokasta olisivat ehdokkaina jokaisella, kuitenkin vähintään kahdella vaalialueella, jolla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita.

Maa jaettaisiin voimassa olevan vaalipiirijaon pohjalta neljään vaalialueeseen eli eteläiseen, läntiseen, itäiseen ja pohjoiseen vaalialueeseen. Ehdokkaita voisivat asettaa puolueet ja valitsijayhdistykset. Puolueet voisivat solmia vaaliliittoja, mutta vaaliliitoissa tulisi olla samat puolueet kullakin vaalialueella, jolla nämä puolueet asettavat ehdokkaita. Valitsijayhdistykset voisivat antaa yhteislistoja.

Vaalien tulos määräytyisi siten, että edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten kesken niiden koko maassa yhteensä saamien äänimäärien mukaan noudattaen meillä yleisissä vaaleissa käytettävää d'Hondtin laskentamenetelmää. Puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisäisesti paikat jakautuisivat eri tavalla riippuen siitä, onko ehdokkaat asetettu vaalialueittain vai valtakunnallisesti. Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa paikat jakautuisivat vaalialueille Hare-Niemeyerin menetelmää käyttäen eli samassa suhteessa kuin asianomaisen puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaille koko maassa annetut äänet jakautuvat vaalialueiden kesken. Kultakin vaalialueelta, jolta puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi useampia edustajia, nämä edustajat valittaisiin heidän saamiensa henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisäisesti niiden ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Ensimmäiset suorat kansanvaalit edustajien valitsemiseksi Suomesta Euroopan parlamenttiin on Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaalista eduskunnassa annetulla lail-

la säädetty toimitettaviksi kunnallisvaalien yhteydessä sunnuntaina 20 päivänä lokakuuta 1996 sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään. Laissa tarkoitetut säännökset sisältyvät nyt ehdotettuun lakiin. Siihen saakka, kunnes ensimmäisten suorilla vaaleilla valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa, toimivat edustajina Euroopan parlamentissa eduskunnan keskuudestaan valitsemat 16 kansanedustajaa. Heidän valitsemistaan koskevat säännökset sisältyvät edellä mainittuun lakiin.

Ehdotettu laki, joka liittyy Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa, on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

YLEISPERUSTELUT 4

1. Johdanto 4
1.1. Euroopan unioni 4
1.2. Euroopan parlamentti 4
1.2.1. Yleistä 4
1.2.2. Lainsäädäntövalta 5
Yleistä 5
Kuulemismenettely 5
Sovittelumenettely 5
Yhtenäis- ja hyväksymismenettely . 6
Yhteistoiminta- ja yhteispäätösmenettely 6
Hyväksymismenettelyn soveltamisalan laajentaminen 9
1.2.3. Budjettivalta ja valvontavalta 9
1.3. Euroopan parlamentin edustajien vaalit . 9

2. Nykytila 10
2.1. Voimassa olevan vaalilainsäädännön soveltuvuus 10
2.2. Euroopan unionin edellyttämät lainsäädäntömuutokset 10
2.3. Euroopan unionin jäsenvaltioissa voimassa olevat vaalijärjestelmät 12
2.3.1. Yleistä 12
2.3.2. Vaalijärjestelmä eräissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa 13
Alankomaat 13
Belgia 13
Irlanti 13
Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta 14
Luxemburg 14
Ranska 14
Saksa 14
Tanska 14
2.4. Tarvittavat uudet säännökset 15

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ... 15
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi 15
3.2. Keskeiset ehdotukset 15
3.2.1. Vaalijärjestelmä 15
Maan jakaminen vaalialueisiin ja -piireihin 15
Äänioikeus 16
Vaalikelpoisuus 17
Kaksoismandaatti 17
Ehdokasasettelu 19
Vaalimenettely 20
Vaalien tuloksen laskentatapa 20
Liittymissopimuksen edellyttämä ensimmäisten edustajien vaali 21
Ensimmäisten suorien vaalien ajankohta 21
3.2.2. Edustajien toimintaedellytykset ... 22
Toimintaympäristö 22
Edustajien palkkiot, korvaukset ja eläkkeet 22
3.2.3. Ahvenanmaan edustus Euroopan unionissa 23

4. Esityksen vaikutukset 23
4.1. Taloudelliset vaikutukset 23
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset .. 24
4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan 24

5. Asian valmistelu 24

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja 25

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 25

1. Lakiehdotuksen perustelut 25

2. Voimaantulo 35

3. Säätämisjärjestys 35

LAKIEHDOTUS 36

Laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista 36

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

1.1. Euroopan unioni

Euroopan unioni (EU) perustettiin Alankomaiden Maastrichtissa 7 päivänä helmikuuta 1992 tehdyllä sopimuksella Euroopan unionista (Maastrichtin sopimus). Sopimus tuli voimaan 1 päivänä marraskuuta 1993.

Euroopan unioni ei ole samassa mielessä oikeuskelpoinen kansainvälinen järjestö kuin Euroopan yhteisö (1.11.1993 asti Euroopan talousyhteisö), Euroopan hiili- ja teräsyhteisö sekä Euroopan atomienergiayhteisö, joilla myös on itsenäinen, yleisestä kansainvälisestä oikeudesta erillinen oikeusjärjestyksensä.

Euroopan unionin jäsenyyden edellytyksenä on liittyminen mainittuihin Euroopan yhteisöihin.

Euroopan yhteisöt (EY) muodostuu yhteisistä toimielimistään huolimatta kolmesta itsenäisestä kansainvälisestä järjestöstä, joiden muodostamalla kokonaisuudella on osin ylikansallisen, itsenäisen oikeusjärjestyksen piirteitä. EU:n perustana ovat Maastrichtin sopimuksen A artiklan 3 kohdan mukaan "Euroopan yhteisöt täydennettyinä tällä sopimuksella käyttöön otettavilla politiikalla ja yhteistyön muodoilla". Tarkemmin kysymyksessä ovat yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa. EU:n rakennetta onkin kuvattu kolmen "pilarin" järjestelmänä, jossa Euroopan yhteisö on yksi pilari mainittujen yhteistyömuotojen muodostaessa muut kaksi pilaria.

EY:n toimielimiä ovat Euroopan parlamentti, Euroopan unionin neuvosto, Euroopan yhteisöjen komissio, Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, EU:n jäsenvaltioiden huippukokous eli Eurooppa-neuvosto sekä Maastrichtin sopimuksen mukaisena uutena elimenä Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuin. Neuvostoa ja komissiota avustavia pysyviä neuvoaantavia elimiä ovat talous- ja sosiaalikomitea sekä alueiden komitea, joista jälkimmäinenkin on Maastrichtin sopimuksella perustettu elin. Näihin toimielimiin rinnastuvat myös Euroopan keskuspankki ja Euroopan investointipankki.

1.2. Euroopan parlamentti

1.2.1. Yleistä

Euroopan parlamentti on hiili- ja teräsyhteisön yleiskokouksen sekä Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa (Rooman sopimus) ja Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksessa määritellyn yleiskokouksen seuraaja. Vuonna 1958 kokoontunut yhteinen yleiskokous kutsui itseään Euroopan parlamentaariseksi yleiskokoukseksi. Vuonna 1962 se muutti nimensä Euroopan parlamentiksi. Parlamentin asemaa ovat vahvistaneet muodolliset sopimukset ja käytäntö. Sopimuksista merkittävimmät ovat vuonna 1987 voimaan tullut Euroopan yhtenäisasiakirja ja vuonna 1993 voimaan tullut Maastrichtin sopimus.

Jäsenvaltioiden kansanedustuslaitokset valitsivat Euroopan parlamentin jäsenet vuoteen 1979 asti, jolloin pidettiin ensimmäiset Euroopan parlamentin edustajien välittömät vaalit. Päätös välittömien vaalien käyttöönotosta tehtiin vuonna 1976. Vaaleja tarkastellaan lähemmin luvussa 1.3.

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaan Euroopan parlamentin jäsenet edustavat oman jäsenvaltionsa kansan lisäksi myös muiden jäsenvaltioiden kansoja. Useimmat parlamentin jäsenet ovat liittyneet johonkin parlamentin poliittiseen ryhmään. Nämä ryhmät pääsääntöisesti ylittävät kansalliset rajat. Euroopan parlamentin sisäisessä päätöksenteossa poliittiset ryhmät ovat tärkeässä asemassa. Tätä kuvastaa esimerkiksi se, että parlamentin keskusteluissa käytettävissä oleva aika jaetaan ryhmien kesken niiden koon mukaisesti.

Euroopan parlamentin 19 pysyvää komiteaa lisäävät puolueryhmittymien merkitystä, sillä komiteoiden jäsenistön kokoonpano heijastelee pitkälti poliittisten ryhmittymien voimasuhteita. Pysyvien komiteoiden vaikutus Euroopan parlamentin toimintaan on vahva. Parlamentin

päätökset valmistellaan komiteoissa, joiden kokoukset eivät ole julkisia, ellei komitea toisin päätä. Euroopan parlamentin jäsenen ajasta huomattavan osan vie työskentely eri komiteoissa. Pysyvien komiteoiden lisäksi parlamentti voi asettaa myös määräaikaisia komiteoita ja jaostoja.

Euroopan unionin muodostamisessa ja Euroopan yhdentymisprosessissa jo aiemmin on pyritty lisäämään yhteisön kansanvaltaisuutta. Tämä on merkinnyt sitä, että erityisesti Euroopan parlamentille on annettu uusia valtaoikeuksia. Euroopan parlamentin valtaoikeuksista tarkastellaan lähemmin lainsäädäntövaltaa, sillä se kuvastaa parhaiten parlamentin aseman kehittymistä Euroopan yhdentymisprosessin osana.

1.2.2. Lainsäädäntövalta

Yleistä

Euroopan parlamentin asema Euroopan unionin toimielimenä on vahvistunut ajan myötä. Euroopan parlamentti on yksi institutionaalisesta kolmikosta, neuvosto—komissio—parlamentti, jonka jokaisella osalla on oma tehtävänsä Euroopan unionin lainsäätäjänä. Lähtökohtana on, että komissiolla on yksinomainen aloiteoikeus normivalmisteluun. Parlamentilla ja neuvostolla on kuitenkin oikeus pyytää komissiota esittämään ehdotuksia.

Kuulemismenettely

Rooman sopimuksessa Euroopan parlamentille annettiin neuvoa-antavaa toimivaltaa ja valvontavaltaa. Sopimus sisälsi kuulemismenettelyn, joka on edelleen osa päätöksentekomenetelmää. Kuulemismenettely merkitsee sitä, että neuvosto voi hyväksyä komission ehdotuksen vasta saatuaan Euroopan parlamentin lausunnon. Neuvosto ei voi asettaa määräaikaa Euroopan parlamentille lausunnon antamiseen. Parlamentti on pyrkinyt johdonmukaisesti korostamaan kuulemismenettelyn merkitystä. Parlamentin painostuksen vuoksi neuvosto laajensi kuulemismenettelyn koskemaan kaikkia tärkeitä ongelmia vuonna 1960, vaikka Rooman sopimus ei sitä edellyttänyt. Vuonna 1968 neuvosto päätti kuulla parlamenttia myös muista kuin säädösehdotuksista, esimerkiksi komission muistioista.

Euroopan yhteisön alueellinen laajentuminen vuonna 1973 lisäsi Euroopan parlamentin valtaoikeuksia. Neuvosto hyväksyi sopimuksen, jonka mukaan se kuulee Euroopan parlamenttia komission ehdotuksista pääsääntöisesti viikon kuluessa siitä, kun ehdotus on saapunut neuvostoon. Neuvosto antaa parlamentille kirjallisesti tai suullisesti täysistunnossa tiedot niistä perusteista, jotka ovat johtaneet neuvoston kannan vahvistamiseen. Neuvosto lähettää suoraan parlamentille samat esitykset kuin komissiolle. Neuvosto kuulee parlamenttia kaikista esittämistään säädösehdotuksista, paitsi sellaisista, jotka ovat luonteeltaan selkeän teknisiä tai väliaikaisia. Lisäksi vuonna 1973 komissio ja neuvosto sopivat, että parlamenttia pitää kuulla uudelleen, jos tekstiä on muutettu parlamentin lausunnon jälkeen. Kehityksen tuloksena Euroopan parlamentin jäsen voi osallistua kaikkiin yhteisön poliittisesta päätöksenteosta ja lainvalmistelusta käytyihin keskusteluihin.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen vuonna 1980 tekemä päätös vahvisti parlamentin asemaa kuulemismenettelyssä. Tuomioistuimen päätöksen mukaan neuvosto ei voi hyväksyä komission ehdotusta, ennen kuin se on saanut Euroopan parlamentin lausunnon, jos perustamissopimus edellyttää lausunnon pyytämistä.

Sovittelumenettely

Sovittelumenettely perustettiin parlamentin, neuvoston ja komission 4 päivänä maaliskuuta 1975 antamalla yhteisellä julistuksella. Perustamisen taustalla oli parlamentin mahdollisuus käyttää tuona vuonna saamaansa vahvistettua budjettivaltaa ja torjua budjettiin liittyvät lainsäädäntöaloitteet. Neuvosto oli tällöin halukas neuvottelemaan ja sopi menettelystä, jonka tavoitteena oli saada yhteisymmärrys parlamentin ja neuvoston välille.

Sovittelumenettely koskee Euroopan parlamentin ja neuvoston välistä yhteistyötä sekä komission aktiivista yhteyttä niihin. Sitä noudatetaan, jos kolme ehtoa täyttyy: aiheen täytyy koskea yhteisön säädöksiä, jotka ovat yleisesti sovellettavissa, sillä on oltava merkittävä taloudellinen seuraus ja hyväksymistä ei vaadita olemassa olevan lainsäädännön nojalla. Kun kahden toimielimen kannat ovat tarpeeksi lähellä toisiaan, Euroopan parlamentti voi an-

taa uuden lausunnon, jonka jälkeen neuvosto tekee lopullisen ratkaisun.

Vuodesta 1975 alkaen sovittelumenettelyä on sovellettu useissa tapauksissa. Muutamissa tulokset ovat olleet hyviä, mutta useimmissa neuvosto on säilyttänyt kantansa tai lopettanut sovittelumenettelyn sisäisten erimielisyyksien vuoksi.

Vuonna 1981 neuvosto ehdotti sovittelumenettelyn laajentamista koskemaan kaikkia merkityksellisiä yhteisön asioita. Tarkastellessaan ehdotusta vuonna 1983 parlamentti hyväksyi sen olennaisilta osiltaan, mutta vaati lisättäväksi muun muassa sen, että sovittelumenettelyn aloiteoikeuden tuli olla neuvoston lisäksi myös parlamentilla.

Yhtenäis- ja hyväksymismenettely

Euroopan yhtenäisasiakirjassa Euroopan parlamentin asemaa parannettiin yhtenäis- ja hyväksymismenettelyllä. Rooman sopimuksen 149 artiklaa muutettiin Euroopan yhtenäisasiakirjan 7 artiklalla. Sopimuksen 149 artiklan 2 kohdassa määrättiin yhtenäismenettelystä.

Yhtenäismenettelyn alainen lainsäädäntöprosessi alkaa yleensä komission alistaessa esityksensä Euroopan parlamentin käsittelyyn. Parlamentti voi esittää siihen kommentteja, tehdä siihen muutosehdotuksia tai hylätä sen. Komissio voi sen jälkeen muuttaa esitystään tai viedä sen sellaisenaan neuvostoon. Neuvoston kanta, jota kutsutaan yhteiseksi kannaksi, ei ole lopullinen päätös, vaikka se olisi tehty määräenemmistöllä. Esitys siirtyy takaisin parlamenttiin niin sanottuun toiseen lukemiseen. Jos parlamentti kolmen kuukauden määräajassa hyväksyy neuvoston yhteisen kannan tai ei ilmaise näkemystään, neuvosto hyväksyy komission aloitteen ja antaa kyseisen säädöksen yhteisen kannan mukaisesti. Parlamentti voi kuitenkin kolmen kuukauden määräajassa jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä tehdä ehdotuksia tarkistuksiksi neuvoston yhteiseen kantaan tai hylätä sen. Neuvostolle ja komissiolle ilmoitetaan, mihin käsittelyssä on päädytty.

Parlamentin hylkäämä esitys kumoutuu lopullisesti, jollei neuvosto toisessa käsittelyssä yksimielisesti kolmen kuukauden määräajassa kumoa parlamentin hylkäystä.

Parlamentin esittäessä muutoksia esitykseen komissio tarkastelee yhden kuukauden määräajassa uudelleen ehdotusta. Komissio voi muuttaa alkuperäistä esitystään välttyäkseen siltä, että parlamentti hylkää neuvoston yhteisen kannan. Komission paine esityksen muuttamiseen on kokemuksen mukaan suuri, sillä parlamentin on ollut yleensä helppo löytää neuvostossa ainakin yksi maa liittolaisekseen. Komissio toimittaa neuvostolle uudelleen tarkastelemansa ehdotuksen yhteydessä myös ne parlamentin tekemät tarkistukset, joita se ei ole hyväksynyt, ja antaa niistä lausuntonsa. Neuvosto voi hyväksyä nämä parlamentin tekemät tarkistukset vain yksimielisesti. Komission uudelleen käsittelemän esityksen neuvosto puolestaan voi hyväksyä määräenemmistöllä tai muuttaa sitä yksimielisenä. Neuvostossa on 12 jäsentä, ja heillä on ääniä 76, joista määräenemmistöön vaaditaan 54.

Yhtenäismenettely on lisännyt komission halukkuutta olla läheisessä yhteistyössä parlamentin kanssa myös siksi, että komission alistettua esityksensä parlamentin ensimmäiseen käsittelyyn, parlamentin päätöksenteko ei ole sidottu mihinkään takarajaan, joten se voi siten viivyttää komission hanketta merkittävästi, mahdollisesti jopa loputtomiin.

Euroopan yhtenäisasiakirjalla muutettiin muun muassa kahta Rooman sopimuksen artiklaa. Sopimuksen 237 artiklan muutoksella luotiin hyväksymismenettely. Se antaa parlamentille veto-oikeuden otettaessa uusia jäseniä Euroopan unioniin. Jokaisen Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneen valtion on saatava Euroopan parlamentin jäsenten ehdottomalla enemmistöllä annettu hyväksyntä, jotta jäsenyys voisi toteutua.

Rooman sopimuksen 238 artiklan muutos lisäsi parlamentin valtaoikeuksia. Euroopan yhteisön kolmannen valtion, valtioiden liiton tai kansainvälisen järjestön kanssa tehtävät sopimukset edellyttävät muutoksen jälkeen parlamentin jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä antamaa hyväksyntää.

Yhteistoiminta- ja yhteispäätösmenettely

Maastrichtin sopimus vahvisti Euroopan parlamentin asemaa Euroopan unionin päätöksenteossa. Parlamentin asemaa korostetaan esimerkiksi Rooman sopimuksen 189 artiklan muutoksella. Muutetun artiklan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto yhdessä sekä neuvosto ja komissio antavat asetuksia ja

direktiivejä, tekevät päätöksiä sekä antavat suosituksia ja lausuntoja. Ennen unionisopimusta artiklan yhteydessä ei ollut mainintaa parlamentista.

Maastrichtin sopimuksella kumottiin yhtenäismenettelyä koskeva 149 artikla. Päätöksenteosta säädetään uudessa 189 b ja 189 c artiklassa, joista jälkimmäinen vastaa kumottua artiklaa. Yhtenäismenettely jää näin käyttöön uudella yhteistoimintamenettelyn nimellä. Uudesta yhteispäätösmenettelystä säädetään 189 b artiklassa, jossa konkretisoituvat parlamentille annetut uudet valtuudet.

Uusi 189 b artiklassa tarkoitettu yhteispäätösmenettely eroaa 189 c artiklan yhteistoimintamenettelystä neuvoston yhteisen kannan tullessa parlamentin toiseen lukemiseen. Parlamentti voi tällöin kolmen kuukauden määräajassa joko hyväksyä neuvoston yhteisen kannan, vaieta asiasta, tehdä ehdotuksia tarkistuksiksi yhteiseen kantaan tai ilmoittaa aikomuksestaan hylätä yhteinen kanta.

Jos parlamentti kolmen kuukauden määräajassa hyväksyy neuvoston yhteisen kannan tai ei ilmaise näkemystään, neuvosto hyväksyy komission aloitteen ja antaa kyseisen säädöksen yhteisen kannan mukaisesti.

Parlamentti voi jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä tehdä ehdotuksia tarkistuksiksi yhteiseen kantaan. Tarkistettu sanamuoto toimitetaan neuvostolle ja komissiolle, joka antaa siitä lausunnon.

Jos neuvosto kolmen kuukauden määräajassa Euroopan parlamentin tekemien tarkistusten vastaanottamisesta hyväksyy määräenemmistöllä kaikki Euroopan parlamentin tekemät tarkistukset, se muuttaa yhteistä kantaansa ja antaa kyseisen säädöksen. Niistä tarkistuksista, joista komissio on antanut kielteisen lausunnon, neuvoston on tehtävä ratkaisunsa yksimielisesti. Jos neuvosto ei anna kyseistä säädöstä, neuvoston puheenjohtaja yhteisymmärryksessä Euroopan parlamentin puheenjohtajan kanssa kutsuu viipymättä sovittelukomitean koolle.

Sovittelukomiteassa kokoontuu yhtä monta neuvoston ja parlamentin edustajaa; sen tehtävänä on neuvoston jäsenten tai heidän edustajiensa määräenemmistöllä ja Euroopan parlamentin edustajien enemmistöllä päästä sopimukseen yhteisestä luonnoksesta. Komissio osallistuu sovittelukomitean työhön ja tekee aloitteita edistääkseen Euroopan parlamentin ja neuvoston kantojen lähenemistä.

Jos sovittelukomitea hyväksyy yhteisen luonnoksen kuuden viikon kuluessa koolle kutsumisestaan, on sekä neuvostolla että parlamentilla kuusi viikkoa aikaa hyväksyä säädös yhteisen luonnoksen mukaisena. Parlamentti ratkaisee asian annettujen äänten ehdottomalla enemmistöllä ja neuvosto määräenemmistöllä. Jos jompikumpi toimielin ei hyväksy ehdotettua säädöstä, se ei tule hyväksytyksi.

Säädöshanke voi edetä, vaikka sovittelukomitea ei hyväksy yhteistä ehdotusta. Tämä on mahdollista, jos neuvosto määräenemmistöllä, kuuden viikon kuluessa sovittelukomitealle myönnetyn määräajan päättymisestä, vahvistaa yhteisen kantansa uudestaan tai parlamentin tekemin tarkistusehdotuksin. Tällöin kyseinen säädös annetaan lopullisesti, jollei parlamentti kuuden viikon kuluessa neuvostossa tapahtuneen vahvistamisen päivästä hylkää ehdotettua säädöstä jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä, jolloin ehdotus raukeaa siten lopullisesti. Tässäkin tapauksessa parlamentti voi siis lopullisesti hylätä esitetyn säädöksen.

Parlamentin ilmoittaessa, että se aikoo hylätä jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä yhteisen kannan, se antaa tiedon aikomuksestaan viipymättä neuvostolle, ja neuvosto voi tällöin kutsua koolle sovittelukomitean täsmentääkseen kantaansa. Sovittelukomitealla on kaksi kuukautta aikaa päästä sopimukseen yhteisestä luonnoksesta.

Sen jälkeen Euroopan parlamentti joko vahvistaa jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä, että se hylkää yhteisen kannan, jolloin ehdotettu säädös kumoutuu lopullisesti, tai ehdottaa tarkistuksia yhteiseen kantaan jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä.

Kuvio 1. Euroopan unionin lainsäädäntömenettely

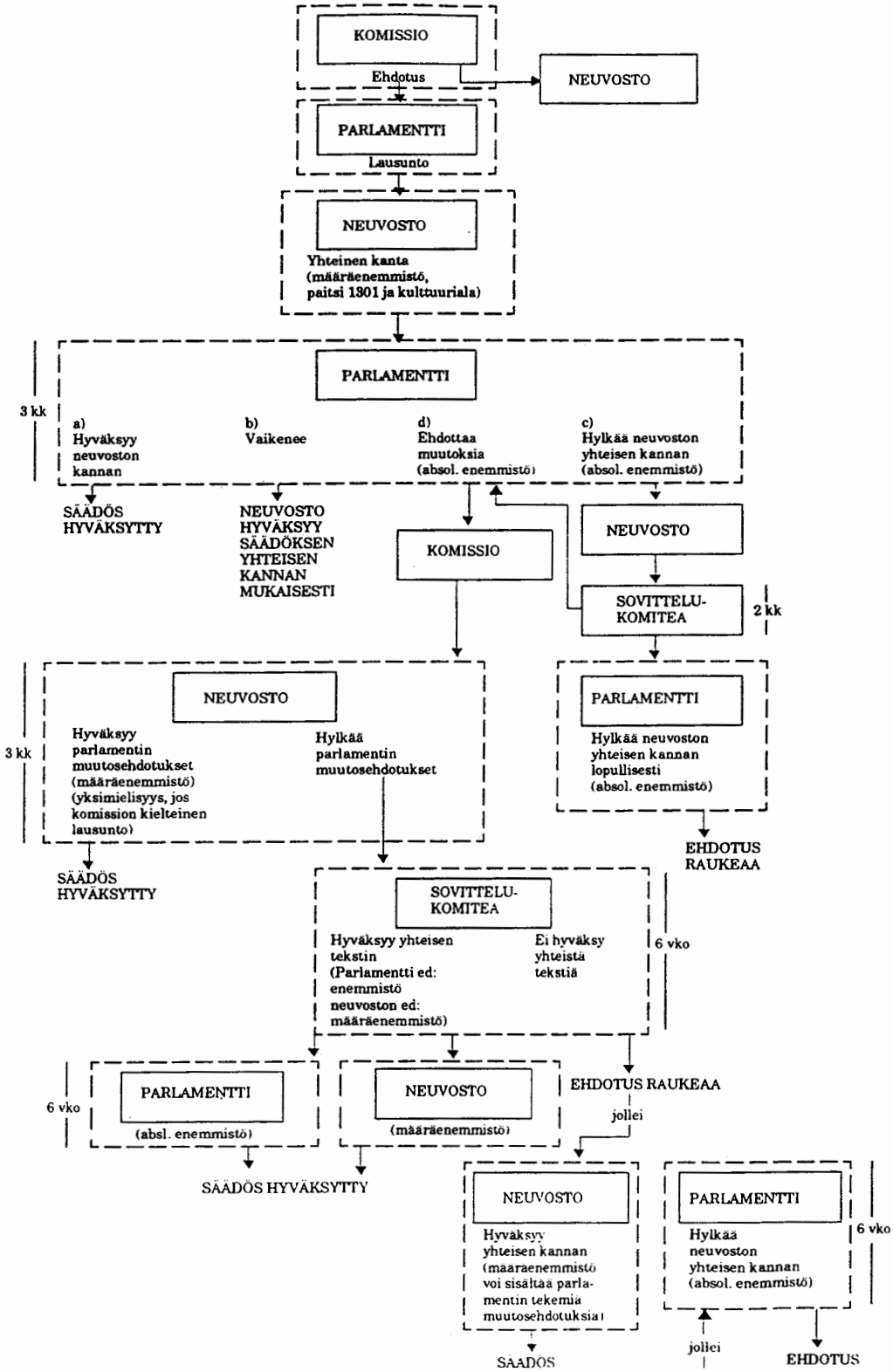

Yhteispäätösmenettelyä sovelletaan useimmilla niillä alueilla, joilla aikaisemmin sovellettiin yhtenäismenettelyä. Lisäksi yhteispäätösmenettely sisältää joitakin uusia asia-alueita. Yhteispäätösmenettelyä ei kuitenkaan sovelleta suunnitellun laajuisena. Esimerkiksi tutkimus- ja kehitystyöpuiteohjelmat (130 l artikla) kuuluvat sanotun menettelyn alaan, mutta vaativat neuvoston yksimielisen hyväksymisen. Lisäksi joitakin artikloja, kuten 130 s artiklaa, sovelletaan kolmessa eri menettelyssä: yhteispäätös-, yhtenäis- ja kuulemismenettelyssä.

Hyväksymismenettelyn soveltamisalan laajentaminen

Maastrichtin sopimus laajensi yhtenäisasiakirjassa perustetun hyväksymismenettelyn soveltamisaluetta. Euroopan yhtenäisasiakirjassa hyväksymismenettely koski vain uusien jäsenvaltioiden hyväksymistä ja kolmansien maiden kanssa tehtäviä sopimuksia. Maastrichtin sopimuksella laajennettiin hyväksymismenettely koskemaan muun muassa aikaisempaa useampia kansainvälisiä sopimuksia, Euroopan parlamentin edustajien vaalitavan muuttamista ja kansalaisten liikkumisvapauden lisäämistä.

Useimmat tapaukset edellyttävät äänestäneiden enemmistöllä annettua hyväksyntää, mutta kahdessa tapauksessa vaaditaan parlamentin jäsentensä ehdottomalla enemmistöllä antama hyväksyntä. Nämä tapaukset ovat uusien jäsenmaiden hyväksyminen ja Euroopan parlamentin edustajien vaalien muuttaminen Maastrichtin sopimuksen 138 artiklan 3 kohdassa ilmaistun tavoitteen mukaiseksi.

1.2.3. Budjettivalta ja valvontavalta

Läheisessä yhteydessä Euroopan parlamentin lainsäädäntövaltaan on parlamentin budjettivalta. Näitä oikeuksiaan parlamentti on lisännyt useiden uudistusten avulla. Euroopan unionin talousarvion menoista suurin osa on kuitenkin sidottu yhteisön säädöksillä ja ainoastaan pieni osa menoista on Euroopan parlamentin harkinnan alaisia.

Euroopan parlamentilla on useantyyppisiä valvontakeinoja. Maastrichtin sopimuksen mukaan parlamentti voi asettaa väliaikaisen tutkintavaliokunnan, ottaa vastaan yhteisön toiminnan alaan kuuluvia vetoomuksia ja nimetä oikeusasiamiehen, joka antaa Euroopan parlamentille vuosittain kertomuksen tutkimustensa tuloksista.

Parlamentilla ja sen jäsenillä on oikeus esittää kirjallisia ja suullisia kysymyksiä komissiolle ja neuvostolle. Kirjalliseen kysymykseen neuvoston on annettava vastaus kahden kuukauden ja komission yhden kuukauden kuluessa. Suulliseen kysymykseen neuvostolla on viisi viikkoa ja komissiolla yksi viikko aikaa vastata.

Komission on esitettävä vuosittain parlamentille yleiskertomus unionin toiminnasta. Kertomus käsitellään parlamentin komiteassa, mutta ei yleisistunnossa. Lisäksi muun muassa Eurooppa-neuvoston tulee antaa Euroopan parlamentille kertomus jokaisesta kokouksestaan ja kirjallinen vuosikertomus unionin toteutuneesta kehityksestä.

Komission nimeäminen edellyttää parlamentin hyväksymistä. Parlamentti voi myös antaa epäluottamuslauseen komissiolle, jos sitä kannattaa kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, jotka edustavat parlamentin jäsenten enemmistöä. Parlamentilla on myös kanneoikeus yhteisön tuomioistuimessa tapauksissa, joissa neuvosto tai komissio on laiminlyönyt ratkaisun tekemisen.

1.3. Euroopan parlamentin edustajien vaalit

Euroopan parlamentti on ainoa Euroopan yhteisöjen vaaleilla valittu organisaatio. Itävallan, Ruotsin ja Suomen unioniin liittymisen jälkeen siinä on 626 jäsentä, jotka valitaan välittömillä vaaleilla viideksi vuodeksi kerrallaan. Vuonna 1976 voimaan tulleen vaalisäädöksen mukaisesti Euroopan parlamentin edustajien vaalit tulee pitää kaikissa jäsenvaltioissa vaalivuoden kesäkuussa torstaista sunnuntaihin kestävän neljän päivän ajanjakson aikana. Seuraavat vuoden 1994 kesäkuun vaalien jälkeiset kaikissa jäsenvaltioissa yhtäaikaiset vaalit toimitetaan kesäkuussa 1999.

Lähtökohtaisesti parlamentin paikat jaetaan maittain asukasluvun perusteella. Kuitenkin asukasluvun ja paikkajaon suhde suosii asukasluvultaan pieniä jäsenvaltioita. Asukasluvultaan suurimmalla jäsenvaltiolla, Saksalla, on 99 paikkaa. Kolmella asukasluvultaan seuraavaksi suurimmalla maalla, Isolla-Britannialla, Italialla ja Ranskalla, on 87 paikkaa. Espanjalla on 64, Alankomailla 31, Kreikalla, Portugalilla ja

Belgialla 25, Tanskalla 16, Irlannilla 15 ja Luxemburgilla 6 paikkaa Euroopan parlamentissa. Suomi saa liittymissopimuksen mukaan 16 paikkaa Euroopan parlamenttiin, Itävalta 21 ja Ruotsi 22.

Rooman sopimuksen 138 artiklan 3 kohdasta ilmenee tavoite valita Euroopan parlamentin jäsenet välittömillä vaaleilla, niin että noudatettaisiin yhdenmukaista vaalitapaa kaikissa jäsenvaltioissa. Vuodesta 1979 lähtien vaalit ovat olleet välittömät, mutta vaalitapa ei ole vielä ollut yhtenäinen. Siten vaalitavan tarkempi sääntely Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa perustuu toistaiseksi kansallisiin järjestelmiin, joskin äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden edellytyksiä muussa jäsenvaltiossa, kuin unionin kansalaisen omassa kansallisuusvaltiossa, on yhdenmukaistettu.

Maastrichtin sopimuksen 8 b artiklan 2 kohdassa ilmenee tavoite varmistaa, että jokainen Euroopan unionin kansalainen voi vaivattomasti käyttää äänioikeuttaan ja vaalikelpoisuuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa.

Jokaisella unionin kansalaisella on äänioikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa jäsenvaltiossa, jossa hän asuu mutta jonka kansalainen hän ei ole, samoin edellytyksin kuin tuon jäsenvaltion omilla kansalaisilla. Sekä äänioikeus että vaalikelpoisuus edellyttävät myös, ettei kansalainen ole menettänyt näitä oikeuksiaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on. Unionin kansalaisella on vapaus valita, haluaako hän äänestää valtiossa, jonka kansalainen hän on, vai valtiossa, jossa hän asuu. Samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa äänestää eikä asettua ehdokkaaksi useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevia EU:n säännöksiä tarkastellaan lähemmin jäljempänä.

2. Nykytila

2.1. Voimassa olevan vaalilainsäädännön soveltuvuus

Valtiollisten vaalien ja kunnallisvaalien vaalimenettelyä koskevat säännökset ovat vuosikymmenien kuluessa merkittävästi yhdenmukaistuneet. Tämä on erityisesti lisännyt vaalivarmuutta, mutta yhdenmukaisen, jo tutuksi tulleen menettelyn noudattaminen on voinut vaikuttaa myös äänestysvilkkauden lisääntymiseen. Euroopan parlamentin edustajien vaalien menettelysäännökset voidaan niin ikään laatia sellaisiksi, että vaaleissa on mahdollista noudattaa suurelta osaltaan samoja menettelytapoja, joihin meillä muissa yleisissä vaaleissa on totuttu.

Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaalimenettelyn pohjaksi soveltuvat kansanedustajain vaaleista annetun lain (391/69) säännökset. Näiden säännösten lisäksi tarvittavat uudet erityissäännökset voidaan koota erityiseen lakiin Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista. Laissa olisivat tarvittavat viittaussäännökset kansanedustajain vaaleista annetun lain säännöksiin. Tällaista lainsäädäntötekniikkaa on meillä aikaisemmin noudatettu muun muassa säädettäessä tasavallan presidentin valitsijamiesten ja tasavallan presidentin vaaleista sekä valtiollisesta kansanäänestyksestä (lait 571/87 ja 574/87 sekä 1076/91).

2.2. Euroopan unionin edellyttämät lainsäädäntömuutokset

Uusia vaalisäännöksiä valmisteltaessa on otettava huomioon EY:ssä voimassa olevat säännökset, jotka koskevat vaalimenettelyä. Yhteneväiseen vaalijärjestelmään, jota Rooman sopimuksen 138 artiklan 3 momentti edellyttää, on jo kauan pyritty, mutta toistaiseksi tuloksetta. Tätä tarkoittavat säännökset ovat kuitenkin valmisteilla Euroopan parlamentin asiaa koskevien päätöslauselmien pohjalta.

Euroopan parlamentin 10 päivänä maaliskuuta 1993 tekemän periaatepäätöksen mukaan:

— yhtenäisen vaalijärjestelmän tulee perustua suhteellisuuteen ottaen huomioon annetut äänet koko maan alueella,

— jäsenvaltioiden on suotava äänioikeus niille kolmansien maiden kansalaisille, joille ne ovat antaneet oikeuden äänestää vaaleissa kansallisella tasolla,

— äänestämisen tulee perustua koko maan, alueen tai usean henkilön vaalipiirin kattaviin listoihin; jos yhden henkilön vaalipiirejä käytetään, korkeintaan 2/3 paikoista voidaan jakaa tällaisissa vaalipiireissä; tällöinkin suhteellisuuden tulee toteutua koko maata ajatellen,

— listoja äänestettäessä on mahdollista asettaa ehdokkaat suosituimmuusjärjestykseen,

— 3—5 prosentin äänikynnys hyväksytään ja

— rajoitetut erityisjärjestelyt alueellisten tekijöiden huomioon ottamiseksi hyväksytään, edellyttäen, että nämä järjestelyt eivät loukkaa kuitenkaan suhteellisuusperiaatetta.

EY:ssä on kuitenkin jo voimassa eräitä sitovia tarkempia säännöksiä Euroopan parlamentin edustajien vaaleista. Ne on otettava huomioon annettaessa kansallisia vaalisäännöksiä. Tällaisia sitovia säännöksiä sisältyy päätökseen 76/787/EHTY, ETY, Euratom liittyvään edustajien valitsemisesta edustajakokoukseen yleisillä, välittömillä vaaleilla annettuun säädökseen, jäljempänä vaalisäädös, sekä Maastrichtin sopimukseen (8 b artiklan 2 kohta) ja siinä edellytettyyn niille unionin kansalaisille, jotka asuvat jäsenvaltiossa, mutta eivät ole sen kansalaisia, Euroopan parlamentin vaalissa kuuluvaa äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annettuun neuvoston direktiiviin (93/109/ETY), jäljempänä direktiivi.

Vaalisäädöksen 1 artiklassa edellytetään, että vaalit ovat välittömät ja äänioikeus yleinen, kuten meillä esimerkiksi eduskuntavaaleissa. Kukaan ei kuitenkaan saa äänestää kahteen kertaan eli kahdessa eri jäsenmaassa (vaalisäädöksen 8 artikla).

Myös parlamentin jäsenten paikkajaosta on sovittu, viimeksi joulukuussa 1992 vuoden 1994 vaaleja silmällä pitäen. Tätä koskeva säännös sisältyy vaalisäädöksen 2 artiklaan. Suomen saama paikkamäärä on, kuten edellä on todettu, liittymissopimuksen mukaan 16.

Euroopan parlamentin toimikaudeksi on säädetty viisi vuotta (vaalisäädöksen 3 artikla). Vaalipäivän voivat jäsenvaltiot tietyissä rajoissa valita: vaalit tulee toimittaa saman ajanjakson aikana, joka alkaa torstaiaamusta ja päättyy seuraavaan sunnuntai-iltaan (vaalisäädöksen 9 artiklan 1 momentti). EU:n neuvosto on aikanaan valinnut ensimmäistä Euroopan parlamentin edustajien vaalia varten vaaliajankohdaksi tietyn kesäkuun ajanjakson, jonka mukaan seuraavien vaalienkin vaaliaika määräytyy (vaalisäädöksen 10 artikla). Mitään säännöksiä ei ole ennakkoäänestyksestä — sen sijaan kyllä mahdollisesta kaksivaiheisesta vaalista, jolloin ensimmäisen vaalin tulee olla määrätyn ajanjakson puitteissa.

Äänten laskenta ei voi alkaa ennen kuin äänestys viimeisimmässäkin jäsenvaltiossa on päättynyt (vaalisäädöksen 9 artiklan 2 momentti). Euroopan parlamentti tarkistaa valittujen valtakirjat (vaalisäädöksen 11 artikla). Jos edustajanpaikka vapautuu toimikauden aikana esimerkiksi jäsenen vaalikelvottomaksi tulon johdosta, tulee kansallisin säännöksin huolehtia paikan täyttämisestä lopuksi toimikaudeksi (vaalisäädöksen 12 artikla).

Mainitun vaalisäädöksen 6 artiklan mukaan tietyt virat tai toimet ovat yhteensopimattomia Euroopan parlamentin jäsenen toimen kanssa. Nämä virat tai toimet ovat seuraavat:

1. jäsenvaltion hallituksen jäsenyys;
2. Euroopan yhteisöjen komission jäsenyys;
3. EY:n tuomioistuimen tuomarin sekä sen julkisasiamiehen tai kirjaajan toimi;
4. EY:n tilintarkastustuomioistuimen jäsenyys;
5. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön neuvoaantavan komitean taikka Euroopan yhteisön tai Euroopan atomiergiayhteisön talous- ja sosiaalikomitean jäsenyys;
6. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen nojalla asetetun yhteisön varoja hoitavan tai pysyvää välitöntä hallinnollista tehtävää hoitavan komitean tai muun toimielimen jäsenyys;
7. Euroopan investointipankin hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenyys taikka toimi pankin henkilökunnassa; ja;
8. virka tai toimi EY:n toimielimessä tai sen yhteydessä olevassa erityistoimielimessä.

Vaalisäädöksessä asetetut vaatimukset on otettava huomioon kansallisia säännöksiä laadittaessa. Lisäksi kukin jäsenvaltio voi säätää jonkin muun viran, toimen tai tehtävän yhteensopimattomaksi Euroopan parlamentin jäsenen toimen kanssa. Jäsenvaltion kansanedustuslaitoksen jäsen voi kuitenkin vaalisäädöksen 5 artiklan mukaan olla jäsenenä Euroopan parlamentissa.

Maastrichtin sopimus Euroopan unionista edellytti voimaan tullessaan, että jäsenvaltiot myöntävät äänioikeuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kaikille asianomaisessa maassa pysyvästi asuville EU:n toisen jäsenvaltion kansalaisille samoin ehdoin kuin omille kansalaisilleen sekä tunnustavat nämä vastaavin ehdoin vaalikelpoisiksi Euroopan parlamenttiin.

Maastrichtin sopimuksen edellyttämä direktiivi sisältää tarkemmat säännökset Euroopan

unionin kansalaisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa toisessa EU:n jäsenvaltiossa kuin siinä, jonka kansalainen hän on (*kotivaltio*). Lähtökohtana on, että unionin kansalainen voi valita, äänestääkö hän kotivaltiossaan vai siinä valtiossa, jossa hän asuu (*asuinvaltio*). Valintaoikeus koskee myös ehdokkaaksi asettumista. Äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden tarkemmat edellytykset määräytyvät kunkin jäsenvaltion vaalilainsäädännön perusteella, mutta unionin kansalaisten tasavertainen kohtelu on turvattava. Jos kansallisen lainsäädännön mukaan näiden oikeuksien käyttämisen edellytykseksi on säädetty tietty vähimmäisasumisaika maassa, otetaan asuminen myös toisessa jäsenvaltiossa huomioon tätä aikaa laskettaessa.

Direktiivissä kielletään äänestämästä kahdesti samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Samoin kielletään asettumasta ehdokkaaksi samoissa vaaleissa kahdessa eri jäsenvaltiossa.

Jos unionin kansalainen on päättänyt äänestää asuinvaltiossaan, hänen on annettava tätä koskeva ilmoitus. Ilmoittautuminen merkitsee luopumista äänestämisestä kotivaltiossa. Äänioikeuden kaksinkertaisen käyttämisen ehkäisemiseksi asuinvaltion viranomaisen on ilmoitettava kotivaltion viranomaiselle ne kotivaltion kansalaiset, jotka ovat ilmoittaneet käyttävänsä äänioikeuttaan asuinvaltiossa. Asuinvaltion viranomainen voi myös tarkastaa kotivaltion viranomaiselta, onko äänestämään halukkaaksi ilmoittautunut unionin kansalainen mahdollisesti menettänyt äänioikeutensa kotivaltiossaan.

Voidakseen asettua ehdokkaaksi asuinvaltiossaan unionin kansalaisen tulee olla vaalikelpoinen. Vaalikelvottomuus voi perustua joko asuin- tai kotivaltion vaalilainsäädäntöön tai viranomaisen päätökseen. Menetettyä vaalikelpoisuutta ei siten voi saada takaisin muuttamalla toiseen jäsenvaltioon. Ehdokkaaksi asettuvan unionin kansalaisen on annettava vakuutus siitä, ettei hän ole ehdokkaana missään muussa jäsenvaltiossa. Asuinvaltion viranomaisen on vaadittava, että ehdokkaaksi asetettava unionin kansalainen esittää kotivaltion viranomaisen todistuksen siitä, ettei asianomainen henkilö ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuuttaan ja ettei viranomaisen tiedossa ole muutakaan vaalikelvottomuutta aiheuttavaa seikkaa. Kotivaltiossa todettu vaalikelvottomuus sitoo asuinvaltion viranomaista.

Direktiivissä on lisäksi säädetty äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden käyttämistä koskevista määräajoista, asiakirjoista, joita on esitettävä haluttaessa käyttää näitä oikeuksia, muutoksenhausta, asuin- ja kotivaltion viranomaisten tiedotusvelvollisuudesta ja eräistä, lähinnä Luxemburgia koskevista poikkeuksista yleiseen sääntelyyn.

Liittymissopimuksen mukaan ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit on toimitettava kahden ensimmäisen vuoden kuluessa uuden jäsenvaltion jäseneksi tulosta.

2.3. Euroopan unionin jäsenvaltioissa voimassa olevat vaalijärjestelmät

2.3.1. Yleistä

Jo Rooman sopimuksessa on ilmaistu tavoite valita Euroopan parlamentin jäsenet välittömillä vaaleilla, niin että noudatettaisiin yhtenäistä vaalitapaa kaikissa jäsenvaltioissa. Tämä tavoite ei kuitenkaan ole toteutunut. Siten vaalitavan tarkempi sääntely Euroopan parlamentin vaaleissa perustuu kansallisiin järjestelmiin. Se merkitsee sitä, että Euroopan parlamentin vaaleissa noudatetaan yhtä useaa erilaista vaalijärjestelmää, kuin unionissa on jäsenvaltioita.

Jäsenvaltion ei tarvitse noudattaa Euroopan parlamentin vaaleissa soveltamaansa vaalijärjestelmää kansallisissa vaaleissa. Esimerkiksi Ranskassa on suhteellinen vaalitapa Euroopan parlamentin vaaleissa, jolloin koko maa on yhtenä vaalipiirinä. Äänikynnys on viisi prosenttia. Kuitenkin kansallisissa vaaleissa Ranskassa noudatetaan kaksivaiheista enemmistövaalia, jolloin ensimmäisellä kierroksella valituksi tulemiseen vaaditaan ehdoton ja mahdollisella toisella kierroksella yksinkertainen enemmistö.

Euroopan parlamentin vaaleissa vain Isossa-Britanniassa Pohjois-Irlantia lukuun ottamatta käytetään enemmistövaalitapaa. Muissa jäsenmaissa noudatetaan suhteellista vaalitapaa. Käytössä olevat vaalimenetelmät voidaan jakaa lukusarjamenetelmiin ja kvoottimenetelmiin. Edellisissä vaaliliittoon kuulumattomien puolueiden tai vaaliliiton äänimäärät jaetaan suurenevilla luvuilla vertailulukujen selvittämiseksi, joiden suuruuden mukaisessa järjestyksessä paikat jaetaan. Kvoottimenetelmien eri muunnoksissa tiettyä äänimäärää kohden jaetaan yksi paikka. Äänet lasketaan ja paikat jaetaan

noudattaen lukusarjamenetelmiin kuuluvaa d'Hondtin menetelmää kuudessa maassa: Alankomaissa, Belgiassa, Espanjassa, Portugalissa, Ranskassa ja Tanskassa. Ranskassa ja Saksassa on viiden prosentin äänikynnys. Kvoottimenetelmien eri muunnoksia käytetään Irlannissa, Italiassa, Kreikassa, Luxemburgissa ja Saksassa.

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä seitsemässä maassa: Alankomaissa, Espanjassa, Kreikassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa ja Tanskassa. Valtio on jaettu useaan vaalipiiriin neljässä maassa: Belgiassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa ja Italiassa. Saksassa puolueet voivat asettaa ehdokkaita joko kansalliselle tai osavaltion listalle.

Äänioikeus edellyttää kaikissa jäsenmaissa vähintään 18 vuoden ikää. Vaalikelpoisuuden vähimmäisikä vaihtelee eri jäsenmaissa 18—23 vuoden välillä. Maastrichtin sopimuksen mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus asettua ehdokkaaksi samoin edellytyksin kuin asuinvaltion kansalaisella.

Äänestäjät eivät voi muuttaa ehdokaslistoilla olevien nimien järjestystä viidessä valtiossa: Espanjassa, Kreikassa, Portugalissa, Ranskassa ja Saksassa. Ääntenjakomenetelmää käyttäen ehdokkaiden järjestystä voidaan vaihtaa viidessä jäsenmaassa: Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Tanskassa. Luxemburgissa äänestäjät voivat lisäksi jakaa äänensä useiden eri listojen ehdokkaille.

Tyhjät paikat täytetään saman listan ensimmäisellä valitsematta jääneellä ehdokkaalla kuudessa maassa: Alankomaissa, Italiassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa ja Tanskassa. Belgiassa, Irlannissa ja Saksassa tyhjät pakat täytetään sijaisilla. Espanjassa tyhjät paikat täytetään valtakunnallisen listan mukaisessa järjestyksessä. Kreikassa tyhjät paikat korvataan saman listan sijaisilla, elleivät he ole suoran äänestyksen ehdokkaita.

2.3.2. Vaalijärjestelmä eräissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa

Alankomaat

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Alankomaiden 31 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Oikeus asettua ehdokkaaksi on Alankomaiden kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta.

Poliittiset puolueet voivat asettaa 25 henkilön allekirjoittamalla asiakirjalla ehdokkaiden listan. Lista voi sisältää korkeintaan 40 nimeä.

Jokainen äänioikeutettu voi antaa äänensä joko listalle tai listan ehdokkaalle. Äänestäjät voivat muuttaa nimien järjestystä listalla.

Belgia

Belgia on jaettu Flaamin, Vallonian ja Brysselin vaalipiireihin sekä saksankieliseen vaalipiiriin. Flaaminkielinen alue, Flander ja osa Brysselin vaalipiiriä valitsee 14 Belgian 25:stä edustajasta. Ranskankielinen alue, Vallonia ja osa Brysselin vaalipiiriä valitsee 10 edustajaa. Saksankielinen alue valitsee yhden edustajan.

Jokainen äänioikeutettu voi antaa äänensä joko listalle tai listan ehdokkaalle. Äänet lasketaan ja paikat jaetaan käyttäen d'Hondtin menetelmää. Oikeus asettua ehdokkaaksi Euroopan parlamentin vaaleissa on 21 vuotta täyttäneellä Belgian kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella.

Vähintäin viisi Belgian kansanedustajaa tai vähintään 5 000 rekisteröityä äänestäjää voivat allekirjoituksillaan perustaa ehdokkaiden listan. Lisäksi vähintään viisi kansanedustajaa tai vähintään 1 000 rekisteröityä äänestäjää voivat nimetä yksittäisen ehdokkaan.

Irlanti

Maa on jaettu neljään vaalipiiriin valittaessa Irlannin 15 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Paikat jakautuvat vaalipiireittäin seuraavasti: Dublin, Munster sekä Leinster valitsevat kukin neljä ja Connacht/Ulster kolme jäsentä Euroopan parlamenttiin.

Vaaleissa noudatetaan suhteellisen edustuksen periaatetta käyttäen siirtoäänestysmenetelmää *(single transferable vote)*. Jokainen äänestäjä antaa äänensä yhdelle ehdokkaalle. Lisäksi äänestäjät asettavat ehdokkaat suosituimmuusjärjestykseen sen mukaisesti, kenelle heidän äänensä tulisi antaa, jos heidän ensimmäinen valintansa on jo saavuttanut enemmän ääniä kuin valituksi tulemiseen tarvitaan tai on saanut liian vähän ääniä ja on siten eliminoitu.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on Irlannin kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 21 vuotta.

Vaalikelpoiset henkilöt voivat asettua suo-

raan ehdokkaiksi. Lisäksi puolueet voivat asettaa ehdokkaita. Jokaisen ehdokkaan takuusumma on 1 000 Irlannin puntaa, joka palautetaan, jos ehdokas saa vähintään kolmanneksen valituksi tulemiseen vaadittavista äänistä.

Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta

Maa valitsee 87 jäsentä Euroopan parlamenttiin neljästä vaalipiiristä. Paikat jakautuvat vaalipiireittäin seuraavasti: Englanti valitsee 71, Skotlanti kahdeksan, Wales viisi ja Pohjois-Irlanti kolme jäsentä.

Englannin, Skotlannin ja Walesin edustajat valitaan käyttäen enemmistövaalitapaa kussakin vaalipiirissä. Pohjois-Irlannin kolme edustajaa valitaan käyttäen menetelmää, jota noudatetaan myös Irlannissa.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on maan kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella, joka on täyttänyt 21 vuotta.

Ehdokkaita voivat asettaa puolueiden lisäksi 30 äänioikeutetun ryhmä. Lisäehtona on 750 punnan takuusumman maksaminen.

Luxemburg

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Luxemburgin kuutta jäsentä Euroopan parlamenttiin. Äänestysalueita on neljä.

Jokaisella äänioikeutetulla on kuusi ääntä. Äänestäjä voi antaa äänensä joko listalle kokonaisuudessaan tai jakaa äänet ehdokkaiden kesken. Lista voi sisältää korkeintaan 12 ehdokasta. Jos äänestäjä antaa kaikki äänensä listalle, jolla on vähemmän kuin kuusi ehdokasta, tämä lista saa vain niin monta ääntä kuin sillä on ehdokkaita.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on Luxemburgin kansalaisilla ja maassa asuvilla unionin kansalaisilla, jotka ovat täyttäneet 21 vuotta.

Ehdokkaita voivat asettaa vähintään 25 rekisteröidyn äänestäjän ryhmä samoin kuin Euroopan parlamentin jäsen, kansankamari tai vähintään kolmen kaupunginvaltuuston jäsenen ryhmä.

EU:n neuvoston direktiivi sallii Luxemburgille eräitä poikkeuksia yleiseen äänioikeus- ja vaalikelpoisuussääntelyyn, jotka johtuvat suuresta ulkomaalaisten määrästä maassa.

Ranska

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Ranskan 87 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Oikeus asettua ehdokkaaksi on Ranskan kansalaisilla ja maassa asuvilla unionin kansalaisilla, jotka ovat täyttäneet 23 vuotta.

Äänioikeutetut äänestävät listaa, ehdokkaiden järjestystä listassa ei voi muuttaa. Äänikynnys on viisi prosenttia.

Saksa

Maan 99 ehdokasta valitaan kansalliselta listalta ja osavaltion listoilta. Oikeus asettua ehdokkaaksi on jokaisella 18 vuotta täyttäneellä Saksan kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella.

Poliittiset puolueet ja muut yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivät yhteisöt voivat asettaa ehdokkaiden listan. Jos näillä ei ole liittovaltiopäivillä tai osavaltiopäivillä vähintään viittä edustajaa, niiden on kerättävä 4 000 allekirjoitusta kansallista listaa ja 2 000 allekirjoitusta osavaltion listaa varten.

Tyhjät paikat täytetään sijaisilla, jotka valitaan samaan aikaan kuin varsinaiset ehdokkaat. Paikkoja saadakseen kansallisen listan on saatava vähintään viisi prosenttia äänistä.

Tanska

Koko maa on yhtenä vaalipiirinä valittaessa Tanskan 16 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Färsaaret ja Grönlanti eivät kuulu vaalipiiriin. Äänestäminen tapahtuu äänestysalueittain.

Jokainen äänioikeutettu voi antaa äänensä joko listalle tai listan yhdelle ehdokkaalle. Laskennassa äänet jaetaan ehdokkaille ja listoille äänestysalueittain, jonka jälkeen ne lasketaan valtakunnallisesti yhteen. Yksittäisten listojen valtakunnallisesti eniten ääniä saaneet ehdokkaat tulevat valituiksi.

Oikeus asettua ehdokkaaksi on jokaisella 18 vuotta täyttäneellä Tanskan kansalaisella ja maassa asuvalla unionin kansalaisella.

Kansanedustuslaitoksessa edustettuina olevat puolueet voivat asettaa ehdokkaita. Myös

muut puolueet voivat asettaa ehdokkaita, jos ne ovat saaneet vähintään kahden prosentin äänten kannatuksen edellisissä vaaleissa. Lista voi sisältää korkeintaan 20 ehdokasta. Puolueet päättävät puoluelistojen nimijärjestyksen. Yhteislistat ovat sallittuja.

2.4. Tarvittavat uudet säännökset

Kuten edellä todetusta on käynyt ilmi, Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaalijärjestelmä voisi rakentua suurelta osaltaan muista vaaleista voimassa olevien säännösten varaan. Tämä edellyttäisi tiettyä määrää viittaussäännöksiä. Tietyt EY:n pakottavat normit on myös sisällytettävä Suomessa voimaan saatettavaan vaalilakiin. Lisäksi lakiin tulee sisällyttää eräitä näiden vaalien luonteesta tai kansallisista lähtökohdista johtuvia erityissäännöksiä. Tällaiset säännökset ovat tarpeen muun muassa vaalialuejaosta, äänestyspäivästä, ehdokasasettelusta ja noudatettavasta vaalijärjestelmästä. Näitä säännöksiä käsitellään lähemmin jäljempänä.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Suomessa yleisissä vaaleissa noudatettava vaalijärjestelmä on yksi Euroopan vanhimpia. Perusperiaatteiltaan järjestelmä on säilynyt kohta 90 vuotta muuttumattomana, joskin sitä on teknisesti kehitetty. Eduskuntavaaleja, kunnallisvaaleja ja tasavallan presidentin vaalia koskevat säännökset ovat myös monin osin yhdenmukaisia. Vaalijärjestelmä onkin vuosikymmenten aikana toimitettavissa erilaisissa vaaleissa tullut äänestäjille hyvin tutuksi. Se on osoittautunut myös hyvin toimivaksi, mistä on ollut osoituksena muun muassa se, että äänestysvilkkaus on kansainvälisestikin arvioiden yleensä ollut varsin korkea ja että vaalivarmuus on ollut suuri. Tällaiset puitteet ja tulokset ovat tavoiteltavia myös Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Tämän johdosta on aiheellista ottaa myös näiden vaalien vaalijärjestelmän pohjaksi meillä jo tutuksi tullut yleisten vaalien vaalijärjestelmä.

Perusperiaatteita, joille myös Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaalijärjestelmän tulisi perustua, ovat muun muassa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, äänestäminen viranomaisen edessä, mahdollisuus äänestää ennakkoon, yhden ehdokkaan listojen käyttäminen, vaaliliittojen salliminen, suhteellisuusperiaatteen soveltaminen vaalien tuloksen määräytymisessä ja tietty vaalipiirijako.

Koska Euroopan parlamentin poliittisten ryhmien vaikutus parlamentin päätöksiin on huomattava, vaalijärjestelmän tulisi suosia mahdollisimman laajapohjaista edustusta. Vaatimus suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta asettaa tämän tavoitteen toteutumiselle käytännössä kuitenkin rajat.

3.2. Keskeiset ehdotukset

3.2.1. Vaalijärjestelmä

Maan jakaminen vaalialueisiin ja -piireihin

Kuten edellä on todettu, Euroopan parlamentin päätöslauselmassa vuodelta 1993 edellytetään, että kehitteillä olevan yhtenäisen vaalijärjestelmän tulee perustua suhteellisuuteen ottaen huomioon annetut äänet koko maan alueella. Samassa päätöslauselmassa parlamentti on katsonut, että jäsenvaltiot voivat ennen yhtenäiseen vaalijärjestelmään siirtymistä toteuttaa vaiheittain toimenpiteitä, jotka tähtäävät suhteellisuusperiaatteen toteutumiseen.

Myös kansallisista lähtökohdista on merkitystä sillä, että suhteellisuus toteutuu päätöslauselmassa edellytetyllä tavalla. Näin voidaan saada Euroopan parlamenttiin edustajia mahdollisimman monesta puolueesta.

Kun valittavia edustajia olisi vain 16, maa ei vaalin muuttumatta enemmistövaaliksi voisi missään tapauksessa olla jaettuna 15 vaalipiiriin, kuten kansanedustajain vaaleissa. Vaalipiirijaon, jos sellainen katsottaisiin välttämättömäksi, tulisi olla olennaisesti toinen. Asiasta käydyssä keskustelussa on ollut esillä lähinnä maan jakaminen kahdesta neljään vaalialueeseen. Suoritetuissa koelaskelmissa on kuitenkin päädytty siihen, että tavoitteeksi asetettua riittävän suurta suhteellisuutta ja tätä kautta saatavaa mahdollisimman laajapohjaista edustusta Euroopan parlamentissa ei voida saavuttaa muutoin kuin että maata ei edustajien asettamiseksi ja valitsemiseksi lainkaan jaeta vaalipiireihin.

Edellä esitetyn johdosta ehdotetaan, että

edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten kesken niiden koko maassa yhteensä saamien äänimäärien mukaan maan ollessa tässä mielessä yhtenä vaalipiirinä. Sitä, miten vaalien tulos puolueiden ja muiden mainittujen ryhmien osalta laskettaisiin, selvitetään lähemmin jäljempänä.

Edustajia valittaessa tulisi kuitenkin pyrkiä ottamaan huomioon asianmukaisesti myös alueelliset näkökohdat, jotta edustajat eivät liian suurelta osaltaan olisi Etelä-Suomesta tai pelkästään pääkaupunkiseudulta. Euroopan parlamentin vuodelta 1993 olevan päätöslauselmankin mukaan tämä on erityisjärjestelyin tietyissä rajoissa mahdollista, joskaan nämä järjestelyt eivät saa loukata suhteellisuusperiaatetta. Tällä on vaikutuksensa myös Ahvenanmaan maakunnan asemaan, jota käsitellään laajemmin erikseen jäljempänä.

Alueellisen edustuksen varmistamiseksi Euroopan parlamentissa ehdotetaan, että maa jaettaisiin ehdokkaiden asettamiseksi ja valitsemiseksi neljään vaalialueeseen. Nämä olisivat kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaisten vaalipiirien perusteella:

1. eteläinen vaalialue, johon kuuluisivat Helsingin kaupungin ja Uudenmaan läänin vaalipiirit;
2. läntinen vaalialue, johon kuuluisivat Turun läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri ja Hämeen läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri;
3. itäinen vaalialue, johon kuuluisivat Kymen, Mikkelin, Kuopion, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänin vaalipiirit; sekä
4. pohjoinen vaalialue, johon kuuluisivat Vaasan, Oulun ja Lapin läänin vaalipiirit.

Ehdokkaat asetettaisiin pääsääntöisesti vaalialueittain, mutta puolue, vaaliliitto tai yhteislista voisi niin päättäessään asettaa kuitenkin vaihtoehtoisesti ehdokkaansa valtakunnallisesti. Yksittäiset valitsijayhdistykset olisivat kuitenkin aina vaalialuekohtaisia. Ehdokasasettelua ja sen vaihtoehtoja käsitellään lähemmin jäljempänä.

Myös vaalien tulos määräytyisi puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan sisäisesti jossakin määrin eri tavalla riippuen siitä, ovatko ehdokkaat olleet vaalialuekohtaisia vai valtakunnallisia, mitä myös käsitellään jäljempänä.

Vaalien teknistä toteuttamista varten maa olisi lisäksi jaettuna 15 vaalipiiriin sen mukaisesti kuin kansanedustajain vaaleista annetun lain 1 §:ssä säädetään. Vaalipiirien keskuslautakunnat huolehtisivat muun muassa vaalipiirissä annettujen äänten laskennasta. Kukin kunta olisi lisäksi jaettuna äänestysalueisiin sen mukaan kuin siitä kunnallisvaalilain (361/72) 3 §:ssä säädetään. Äänestysalueiden vaalilautakunnat huolehtisivat normaaliin tapaan muun muassa vaalitoimituksen järjestämisestä äänestysalueissa äänestyspäivänä.

Äänioikeus

Äänioikeuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa tulisi Suomen kansalaisten osalta määräytyä samojen perusteiden mukaan kuin muissa valtiollisissa vaaleissa ja neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä. Säännökset asiasta ovat valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ssä. Äänioikeutettuja olisivat tämän mukaan kaikki ennen vaalivuoden alkua 18 vuotta täyttäneet maan kansalaiset. Jos mainitun ikävaatimuksen täyttävä Suomessa vakinaisesti asuva ulkomaalainen saa Suomen kansalaisuuden ennen vaaliluetteloiden laatimista, hän tulee äänioikeutetuksi.

Kuten edellä on todettu, unionisopimus edellyttää, että jäsenvaltiot myöntävät äänioikeuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kaikille asianomaisessa maassa pysyvästi asuville EU:n toisen jäsenvaltion kansalaisille samoin ehdoin kuin omille kansalaisilleen. Direktiivi sisältää tarkemmat säännökset unionin kansalaisten äänioikeudesta. Nämä säännökset ovat sitovia, joten Suomessa toimitettavia Euroopan parlamentin edustajien vaaleja koskevat säännökset on laadittava niiden mukaisiksi.

Kaikilla unionin kansalaisilla, joilla on kotikuntalaissa (201/94) tarkoitettu kotikunta Suomessa, olisi äänioikeus samoin edellytyksin kuin Suomen kansalaisella, jolleivät he ole menettäneet äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kotivaltiossaan. Näin ollen käytännöllisesti katsoen kaikki ennen vaalivuoden alkua 18 vuotta täyttäneet unionin kansalaiset, jotka vaaliluetteloja laadittaessa asuvat pysyvästi Suomessa, voisivat Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa äänestää täällä.

Direktiivistä seuraa, että samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tästä johtuu, että unionin kansalaisen on tehtävä ajoissa ennen vaa-

leja tätä tarkoittava valinta. Direktiivissä on yksityiskohtaiset säännökset tämän velvollisuuden täyttämisestä, samoin kuin jäsenvaltioiden välisestä tietojen vaihdosta äänioikeuden käyttöä koskevissa asioissa.

Äänioikeuden käyttämisen edellytyksenä olisi unionin kansalaisen osalta, että hän on kirjallisesti asianomaiselle rekisteritoimistolle ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa Suomessa. Tämä ilmoitus voitaisiin tehdä esimerkiksi jo muuttoilmoituksen yhteydessä, mutta se voitaisiin tehdä myöhemminkin. Ilmoituksen saisi koska tahansa peruuttaa. Ilmoituksen tekemiseksi käyttöön otettavat lomakkeet tulisi laatia kielillä, joita ilmoituksen tekijät voivat ymmärtää.

Vuoden 1993 Euroopan parlamentin päätöslauselmassa asetettu edellytys myöntää äänioikeus sellaisille kolmansien maiden kansalaisille, joilla valtiollisissa vaaleissa jo on äänioikeus, ei edellytä muutoksia Suomen vaalilainsäädäntöön, koska täällä pysyvästi asuvilla ulkomaalaisilla on äänioikeus maassa tietyin edellytyksin vain kunnallisvaaleissa.

Vaalikelpoisuus

Vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa määräytyisi pääsääntöisesti samojen periaatteiden mukaisesti kuin vaalikelpoisuus muissakin yleisissä vaaleissa. Äänioikeutetut olisivat tämän mukaisesti myös oikeutettuja asettumaan vaaleissa ehdokkaiksi. Suomen kansalaiset olisivat vaalikelpoisia asuinpaikkaansa katsomatta eli myös asuessaan ulkomailla.

Maastrichtin sopimus edellyttää, että jäsenvaltiot myöntävät myös vaalikelpoisuuden Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kaikille asianomaisessa maassa pysyvästi asuville unionin kansalaisille samoin ehdoin kuin omille kansalaisilleen. Direktiivi sisältää tätäkin oikeutta koskevia tarkempia säännöksiä.

Vaalikelvottomuus määräytyisi Suomen kansalaisten osalta samoin kuin kansanedustajain vaaleissa. Holhouksenalaiset ja sotilaat eivät tämän mukaan voisi olla ehdokkaina.

Vaalisäädöksen 6 artiklasta seuraa, että eräiden virkojen tai tointen haltijat eivät voi olla edustajina Euroopan parlamentissa, koska viran tai toimen hoidon ei katsota soveltuvan yhteen Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa. Nämä virat ja toimet mainitaan kohdassa 2.2.

Kansallisessa lainsäädännössä voidaan muidenkin virkojen tai tointen osalta säätää vastaavasta yhteensopimattomuudesta. Näin ehdotetaankin meneteltäväksi niiden korkeiden virkojen ja tointen suhteen, joiden haltijat valtiopäiväjärjestyksen mukaan eivät voi olla kansanedustajina. Tällaisia virkoja ja toimia ovat oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin sekä korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen virat kuten myös eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen ja tasavallan presidentin toimet. Yhteensopimattomien virkojen tai tointen haltijat voisivat kyllä asettua ehdokkaaksi vaaleissa, mutta heidän tulisi luopua virastaan tai toimestaan, jos heidät valittaisiin edustajaksi Euroopan parlamenttiin.

Kahdessa eri jäsenvaltiossa ei direktiivin mukaan saa samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan asettua ehdokkaaksi. Direktiiviin sisältyy myös tämän kiellon valvontaa koskevia säännöksiä kuten myös säännöksiä siitä, mitä tulee ottaa huomioon vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi ehdokkaaksi asetuttaessa.

Kaksoismandaatti

Vaalisäädöksen 5 artiklan mukaan Euroopan parlamentin jäsenenä voi olla jäsenvaltion kansanedustuslaitoksen jäsen. Vaalisäädöksen 6 artiklassa on lueteltu tehtävät, joissa olevia ei voi olla jäseninä Euroopan parlamentissa. Vaikka jäsenvaltiot voivat, kunnes yhdenmukainen vaalimenettely tulee voimaan, kansallisin vaalisäännöksin määrätä, missä muissa tehtävissä toimiminen on ristiriidassa parlamentin jäsenyyden kanssa, on katsottu, että kansallisin säännöksin ei voida kieltää kansanedustajaa olemasta myös Euroopan parlamentin jäsenenä. Tämä johtuu siitä, että vaalisäädöksen säännökset ovat sitovia. Kuitenkin Belgian, Espanjan ja Kreikan vaalilainsäädännössä tällainen kaksoismandaatti on nimenomaisesti kielletty ja Ranskassakin on kansalliskokouksen käsiteltävänä tätä tarkoittava lakialoite. Oikeudellisesti kieltoa ei voida asettaa, mutta Euroopan komissio ei kuitenkaan ole haastanut jäsenvaltioita EY:n tuomioistuimeen kaksoismandaatin kieltämisen johdos-

ta. Tätä tuskin tapahtuukaan, jollei Euroopan parlamentti sitä vaadi. Kun Euroopan parlamentti puolestaan suhtautuu kielteisesti kaksoismandaattiin, asiaan tuskin puututaan.

Vuonna 1986 Euroopan parlamentissa Belgian lainsäädännön suhteen tehtyyn kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa Euroopan komissio on perustellut asiaan puuttumattomuuttaan sillä, että suurimmat poliittiset puolueet ovat jäsenvaltioissa pyrkineet olemaan rohkaisematta kaksoismandaattiin, jolleivät jopa ole sitä kieltäneet. Euroopan parlamentin piirissä lähdetäänkin siitä, että asia tulisi jäsenmaissa hoitaa poliittisin päätöksin. Käytännössä kaksoismandaatti onkin vain pienellä osalla, tällä hetkellä runsaalla 30:llä eli noin 5 %:lla Euroopan parlamentin jäsenistä.

Uuden jäsenvaltion edellytetään kuitenkin valitsevan ensimmäiset edustajat Euroopan parlamenttiin kansanedustuslaitostensa piiristä sen tekemällä päätöksellä. Tästä seuraa, että kaikilla ensimmäisillä Suomesta valituilla edustajilla Euroopan parlamentissa tulee olemaan kaksoismandaatti niin kauan kuin he ovat valituiksi tultuaan vielä eduskunnan jäseninä. Liittymissopimus ei edellytä, että he valituiksi tultuaan pysyvät kansanedustajina, kunnes ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit on Suomessa toimitettu.

Koska Euroopan parlamentin jäsenyyteen liittyy, paitsi osallistuminen parlamentin täysistuntoihin, myös osanotto pysyvien komiteoiden ja puolueryhmien kokouksiin, joutuu parlamentin edustaja pelkästään näihin kokouksiin osallistumisen vuoksi olemaan poissa valtiopäivätoimista eduskunnassa yleensä vähintään 200 päivää vuodessa. Tällainen poissaolo haittaa pitempään jatkuessaan huomattavasti normaalia eduskuntatyöskentelyä, minkä vuoksi on selvää, että kaksoismandaatti ei hyvin sovellu Suomen pysyvään Euroopan parlamentin edustusjärjestelmään. Kun kaksoismandaattia kuitenkaan ei voi lailla kieltää, asiassa tulisi voida päästä tyydyttävään ratkaisuus poliittisin päätöksin. Tässä suhteessa voitaisiinkin menetellä niin kuin useissa muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa eli järjestää asia puolueiden tai niiden eduskuntaryhmien säännöissä. Puolueet jättäisivät jäsentensä valittavaksi, kumman toimen he haluavat ottaa hoitaakseen, jos ovat tulleet valituiksi sekä eduskuntaan että Euroopan parlamenttiin.

Vastauksessaan hallituksen esitykseen Suomessa toimitettavia Euroopan parlamentin edustajien vaaleja koskevaksi lainsäädännöksi eduskunta on edellyttänyt, että ensimmäisiin Suomessa toimitettaviin Euroopan parlamentin edustajien vaaleihin mennessä tulee käytännön ratkaisuin pystyä estämään edustajien kaksoismandaatti. Tarvittaessa asia on eduskunnan lausuman mukaan hoidettava lainsäädäntötoimin.

Halukkuuteen ottaa kaksoismandaatti hoitaakseen voidaan vaikuttaa myös sillä, että edustajan palkkiota koskevin säännöksin kaksoismandaatti tehdään mahdollisimman vähän houkuttelevaksi. Joulukuun 16 päivänä 1994 annetussa laissa edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (1185/94) onkin säädetty, että edustajalta, joka on valittu edustajaksi Euroopan parlamenttiin, pidätetään yhdeksän kymmenesosaa hänelle edustajanpalkkiosta annetun lain mukaan tulevasta palkkiosta ja kulukorvauksesta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on 7 päivänä joulukuuta 1994 antamassaan mietinnössä (PeVM 8/1994 vp) katsonut, että kansanedustajan tehtävää ja edustajantehtävää Euroopan parlamentissa on käytännössä mahdotonta hoitaa asianmukaisesti yhtäaikaa. Tämän tosiasian valiokunta on katsonut puoltavan hallituksen esityksessä ehdotettua vahvempia säädösperusteisia järjestelyjä sen estämiseksi, että Euroopan parlamentin edustajaksi säädettävän lain nojalla valittava edustaja voisi jatkaa myös seuraavissa, keväällä 1995 toimitettavissa kansanedustajain vaaleissa valittavassa eduskunnassa. Tämän johdosta valiokunta on, samalla kun se on antanut edellä todettua eduskunnan lausumaa vastaavan lausuman kaksoismandaattia koskevan asian järjestämisestä ensimmäisiin suoriin vaaleihin mennessä, ehdottanut tilapäisiä lainsäädäntötoimia kaksoismandaatista aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi. Sen ehdotuksen mukaisesti säädetyssä 16 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa valtiopäiväjärjestyksen väliaikaisesta muuttamisesta (1186/94) säädetään, että edustajantoimi ei lakkaa sen johdosta, että edustaja on valittu edustajaksi Euroopan parlamenttiin, mutta että sen hoitaminen kuitenkin keskeytyy mainitun toimen hoitamisen ajaksi ja että edustaja ei saa tänä aikana osallistua valtiopäivätoimiin, vaan hänen tilalleen edustajantointa hoitamaan tulee hänen varamiehensä. Lakia sovelletaan siitä alkaen, kun eduskunta maaliskuussa 1995 toimitettavien eduskuntavaalien jälkeen ensi kerran kokoontuu, ja laki on

voimassa siihen saakka, kunnes ensimmäisissä suorissa vaaleissa valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa. Samana päivänä annetussa laissa väliaikaisesta poikkeuksesta edustajanpalkkiosta annettuun lakiin (1187/94) on lisäksi säädetty, että edustajalta, jonka tilalle edustajantointa hoitamaan tulee mainitun sääntelyn mukaan varamies, pidätetään siltä ajalta, kun hän hoitaa tointaan Euroopan parlamentissa, kokonaan edustajanpalkkiosta annetun lain mukainen palkkio ja kulukorvaus.

Ehdokasasettelu

Rooman sopimuksen 137 artiklan mukaan Euroopan parlamentin jäsenet edustavat jäsenvaltioiden kansoja. Myös valtiovalta Suomessa kuuluu hallitusmuodon 2 §:n 1 momentin mukaan kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Kansanvaltaisuuden periaate onkin Suomessa aina ollut lähtökohtana vaalien ehdokasasettelua koskevia säännöksiä laadittaessa ja eri aikoina uudistettaessa.

Kun vain pieni osa kansasta kuuluu jäsenenä poliittisiin puolueisiin, on oikeudella perustaa valitsijayhdistyksiä haluttu varmistaa kaikille kansalaisille tasapuolinen mahdollisuus vaikuttaa vaalien ehdokasasetteluun. Toisaalta puolueet voivat asettaa ehdokkaansa suoraan valitsijayhdistyksiä perustamatta, joskin niidenkin on asetettava ehdokkaat jäsenistönsä kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla eli puolueiden sisäisin jäsenäänestyksin. Eduskuntavaaleissa jäsenäänestyksestä edellytetään määräyksiä puolueiden säännöissä. Siltä osin kuin säännöissä ei ole asiasta määräyksiä, tulee sovellettavaksi, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 26 b—26 f §:ssä säädetään (lain 26 a §:n 3 momentti).

Puolueita on tällä hetkellä puoluerekisterissä yhteensä 22. Puolueen perustamiseksi edellytetään puoluelain (10/69) 2 §:n mukaan 5000 eduskuntavaaleissa vaalioikeutettua kannattajaa. Valitsijayhdistyksen perustamiseen tarvitaan eduskuntavaaleissa kansanedustajain vaaleista annetun lain 31 a §:n mukaan vähintään 100 saman vaalipiirin äänioikeutettua henkilöä ja kunnallisvaaleissa kunnallisvaalilain 20 §:n 1 momentin mukaan pääsääntöisesti vähintään 10 äänioikeutettua kunnan jäsentä. Tasavallan presidentin vaalissa on hallitusmuodon 23 a §:n mukaan sellaisen puolueen ohella, jonka ehdokaslistalta on viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa valittu vähintään yksi kansanedustaja, 20 000 vaalioikeutetulla henkilöllä oikeus asettaa ehdokas presidentiksi. Tällaisin edellytyksin on Suomessa turvattu kansanvaltaisuus yleisten vaalien ehdokkaiden asettelussa.

Yleisten vaalien vaalijärjestelmään kuuluu lisäksi, että puolueet voivat ehdokkaita asetettaessa yhtyä vaaliliitoiksi ja valitsijayhdistykset antaa yhteislistan.

Yleiset vaalit ovat Suomessa olleet henkilövaaleja jo yli 40 vuoden ajan. Vuonna 1953 luovuttiin kunnallisvaaleissa ja vuonna 1954 eduskuntavaaleissa lopullisesti siihen saakka käytössä olleesta suppeiden pitkien listojen käytöstä. Näin ollen pitkät listat ovat jo vieraat poliittiselle perinteellemme.

Pitkien listojen järjestelmän on katsottu lisäävän puoluesidonnaisuutta. Listavaalien uudelleen käyttöön ottamiselle ei kansanvaltaisuuden kannalta ole esitettävissä kestäviä perusteita. Kun meillä käytössä olevassa toimivassa ja selväpiirteisessä henkilövaalissa ei ole voitu osoittaa olevan sellaisia puutteita, että se tulisi korvata listavaalilla, on täysi syy rakentaa myös Euroopan parlamentin edustajien vaalien ehdokasasettelu muistakin yleisistä vaaleista tutun henkilövaalin pohjalle.

Esityksessä ehdotetaan, että ehdokkaita Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa voisivat asettaa puolueet ja valitsijayhdistykset. Puolueet voisivat yhtyä vaaliliitoiksi ja valitsijayhdistykset antaa yhteislistoja. Jos puolueet yhtyisivät jollakin vaalialueella vaaliliitoksi, vastaava vaaliliitto olisi kuitenkin solmittava kaikilla vaalialueilla, joilla nämä puolueet asettavat ehdokkaita.

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi vaalialueella vaadittaisiin vähintään 1 000 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirien äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistykset voisivat antaa yhteislistan. Yhteislistalla tulisi olla yhteinen nimitys, josta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä yhteislistan nimityksestä säädetään kansanedustajain vaaleista annetussa laissa. Ehdokaslistojen yhdistelmään tulisi yhteislistan tai yhteislistaan yhtyneen valitsijayhdistyksen yläpuolelle merkittävä selvästi yhteislistan nimitys.

Puolueen ehdokkaat olisi asetettava jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Jos puolueessa on vähintään kaksi piirijärjestöä samalla vaa-

lialueella tai jos ehdokkaat asetetaan valtakunnallisesti, piirijärjestöjen olisi sovittava, miten puolueen ehdokkaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voisi sopia asiasta, ratkaisisi puolueen hallitus asian.

Muutoin ehdokkaiden asettamisesta olisi eräin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ehdokkaat asetettaisiin kuitenkin joko vaalialueittain tai valtakunnallisesti. Vaikka vaalien tulos määräytyisi yhden vaalipiirin perusteella, on valittavien edustajien alueellisen jakautumisen kannalta tarpeen pyrkiä asettamaan ehdokkaita eri puolilta maata vaalialueittain.

Pääsääntöiseksi tarkoitetussa vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa sama henkilö saisi olla ehdokkaana ainoastaan yhdellä vaalialueella, mikä vastaisi eduskuntavaaleissa omaksuttua järjestelyä, jossa sama henkilö voi olla ehdokkaana vain yhdessä vaalipiirissä. Puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla saisi olla kullakin vaalialueella enintään kahdeksan ehdokasta.

Vaalialueen keskuslautakunnan tehtävänä olisi vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa hoitaa ne tehtävät, jotka kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan kuuluvat vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Lähinnä sellaisten pienten puolueiden ja muiden ryhmien vuoksi, joilla näyttäisi olevan mahdollisuus saada vain yksi ehdokas valituksi, on tärkeätä, että pelkkä ehdokasasettelu, huomioon ottaen puolueen kannatuksen keskittymisen, ei ennalta määräisi, miltä vaalialueelta asetettu ehdokas tulee valituksi. Tämän vuoksi on aiheellista sallia myös valtakunnallinen ehdokasasettelu. Tällaisessa ehdokasasettelussa tulisi samat henkilöt asettaa ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita. Ehdokkaita tulisi olla vähintään kahdella vaalialueella ja niitä saisi puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla olla enintään valittavien määrä eli kuusitoista.

Puolueen piiriasiamiehen tai, jos vaaliliitto on muodostettu, puolueiden piiriasiamiesten yhdessä taikka yhteislistan asiamiehen olisi jätettävä valtakunnallisessa ehdokasasettelussa ehdokaslistojen julkaisemista koskeva hakemuksensa ja ilmoitus vaaliliitosta ja yhteislistasta Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle. Tämä käsittelisi ja hyväksyisi kaikkien vaalialueiden hakemusasiakirjat sekä arpoisi puolueiden ja yhteislistojen järjestyksen kaikkien vaalialueiden ehdokaslistojen yhdistelmiä varten. Ehdokkailla olisi valtakunnallisessa ehdokasasettelussa samat numerot kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella tai yhteislistalla olisi ehdokkaita.

Ehdokaslistojen yhdistelmässä olisivat vasemmalta lukien ensiksi valtakunnalliset ehdokkaat. Näistä puolueet ja vaaliliitot olisivat Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan arpomassa järjestyksessä ennen yhteislistojen ehdokkaita. Puolueen nimen, vaaliliittoa koskevan maininnan tai yhteislistan nimityksen jäljessä tulisi olla sulkeissa merkintä, josta ilmenee, että kysymyksessä on valtakunnallinen ehdokasasettelu. Valtakunnallisten ehdokkaiden jälkeen olisivat ehdokaslistojen yhdistelmässä vaalialuekohtaiset ehdokkaat vaalialueen keskuslautakunnan arpomassa järjestyksessä vasemmalta oikealle siten, että ensin olisivat puolueet ja vaaliliitot, sitten yhteislistat ja lopuksi yksittäiset valitsijayhdistykset.

Vaalimenettely

Euroopan parlamentin edustajien vaaleja ei yleensä voi yhdistää toisiin vaaleihin. Vaali toimitetaan pysyvässä järjestelmässä kesäkuussa, kun eduskuntavaalit yleensä ovat maaliskuussa, kunnallisvaalit lokakuussa ja tasavallan presidentin vaali tammi- helmikuussa. Näin ollen vaalit toimitettaisiin pääsääntöisesti erillisinä.

Ehdotuksen mukaan vaalit toimitettaisiin normaaliin tapaan äänestysalueissa, minkä lisäksi niihin voitaisiin osallistua totuttuun tapaan ennakolta niin hyvin kotimaassa kuin ulkomaillakin eli postitoimipaikoissa, laitoksissa, kotona, laivoissa tai edustustoissa.

Vaalipäiväksi ehdotetaan sitä sunnuntaita, joka sattuu Euroopan unionin neuvoston määräämään ajanjaksoon. Yksipäiväisiin vaaleihin siirryttäessä äänestyspäiväksi on meillä vakiintunut sunnuntai.

Ennakkoäänestys olisi vastaavalla tavalla lyhennetty kuin neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin jäseneksi ja tasavallan presidentin kaksivaiheisessa suorassa kansanvaalissa eli alkaisi vasta 11. päivänä ennen vaalitoimitusta.

Vaalien tuloksen laskentatapa

Edustajanpaikat jaettaisiin ehdotuksen mu-

kaan puolueiden, vaaliliittojen, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten kesken niiden koko maassa yhteensä saamien äänimäärien mukaan maan ollessa yhtenä vaalipiirinä. Jako toimitettaisiin meillä yleisissä vaaleissa tutuksi tulleen d'Hondtin laskentamenetelmän mukaisesti. Kukin puolue tai muu vertailtava ryhmä saisi niin monta paikkaa kuin sille sen saamien äänimäärien mukaan suhteellisesti kuuluu. Vertailu toimitettaisiin vertausluvuin siten, että ensimmäiseen paikkaan oikeuttava vertausluku olisi puolueen tai muun ryhmän hyväksi annettujen äänien koko lukumäärä, toiseen oikeuttava puolet siitä, kolmanteen yksi kolmannes ja niin edespäin. Valitsijayhdistyksen ehdokkaan vertausluku olisi hänen saamansa äänimäärä. Kaikki 16 paikkaa jaettaisiin puolueille, vaaliliitoille, yhteislistoille ja valitsijayhdistyksille vertauslukujen suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Kunkin puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan sisäisesti paikat jakautuisivat eri tavalla riippuen siitä, onko ehdokkaat asetettu vaalialueittain vai valtakunnallisesti.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa paikat jakautuisivat vaalialueille samassa suhteessa kuin asianomaisen puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaille koko maassa annetut äänet jakautuvat vaalialueiden kesken. Kultakin vaalialueelta, jolta puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi useampia edustajia, nämä edustajat valittaisiin heidän saamiensa henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa edustajanpaikat jaettaisiin puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisäisesti sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Liittymissopimuksen edellyttämä ensimmäisten edustajien vaali

Liittymissopimuksessa edellytetään, että siihen asti, kunnes ensimmäisten suoralla vaalilla valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa, edustajina Euroopan parlamentissa toimisivat eduskunnan keskuudestaan valitsemat 16 kansanedustajaa.

Tämä järjestely johtuu siitä, että jäsenyyttä hakeneissa maissa ei ole varauduttu valitsemaan edustajia Euroopan parlamenttiin siten, että suorissa kansanvaaleissa valitut edustajat voisivat ottaa osaa parlamentin työskentelyyn heti jäsenyyden tultua voimaan.

Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaalista eduskunnassa annetussa laissa (1183/94) on säännökset eduskunnan toimittamaa vaalia varten. Lain 1 §:ssä säädetään, että jos eduskunta ei ole valittavista yksimielinen, vaalin toimittavat valitsijamiehet. Jos nämäkään eivät ole valittavista yksimielisiä, vaali toimitetaan suhteellisen vaalitavan mukaan. Vastaavaa menettelyä käyttäen täytetään myös avoimeksi joutunut edustajan paikka. Tällaista vaalitapaa noudattaen valitaan eduskunnassa muun muassa edustajat Euroopan neuvoston parlamentaariseen yleiskokoukseen.

Ensimmäisten suorien vaalien ajankohta

Liittymissopimuksen mukaan Suomen on Euroopan unionin jäseneksi liittymistä seuraavan kahden ensimmäisen vuoden aikana toimitettava ensimmäiset Euroopan parlamentin edustajien suorat vaalit vaalisäädöksen mukaisesti.

Vaihtoehtoisesti vaalit olisi voitu toimittaa jo vuonna 1994 sopimuksen allekirjoittamisen ja sen voimaantulon välisenä aikana noudattaen liittymisasiakirjan pöytäkirjaan n:o 8 sisällytettyjä määräyksiä. Näissä määräyksissä edellytetään mainitun vaalisäädöksen noudattamista ja toistetaan unionin kansalaisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta annetun direktiivin keskeinen sisältö. Erityisesti säädetään, että vuoden 1994 Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa jossakin jäsenvaltiossa jo äänestänyt tai ehdokkaana ollut henkilö ei saa äänestää eikä asettua ehdolle enää näissä vaaleissa.

Kuten edellä on todettu, meillä ei ole varauduttu vaalien toimittamiseen ennen jäsenyyden voimaantuloa. Näin olle vaalit tulevat toimitettaviksi liittymissopimuksen mukaisen määräajan puitteissa eli vuosien 1995—1996 aikana.

Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaalista eduskunnassa annetussa laissa säädetään (4 §), että ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan kunnallisvaalien yhteydessä sunnuntaina 20 päivänä lokakuuta 1996 sen mukaan siitä erikseen säädetään. Laissa tarkoitetut säännökset sisältyvät nyt ehdotettuun lakiin.

3.2.2. Edustajien toimintaedellytykset

Toimintaympäristö

Euroopan parlamentin jäsenten kalenteri on vuodesta toiseen ja kuukausittain hyvin samanlainen. Lomakuukautena on elokuu ja suurelta osaltaan kokoukseton on yleensä myös vaalivuoden toukokuu ja suurin osa kesäkuusta. Muuna aikana on erilaisia kokouksia lähes viikoittain, keskimäärin kolmena viikkona joka kuukausi. Matkustaminen kotimaan, Strasbourgin, Brysselin ja Luxemburgin välillä on vilkasta.

Euroopan parlamentin täysistunnot pidetään pääsääntöisesti Strasbourgissa Palais de l'Europessa, mutta uuden kokousrakennuksen rakentaminen on jo alkanut. Brysseliin valmistuneessa kokousrakennuksessa pidetään nykyisin vuosittain yksi ylimääräinen istunto. Täysistunnot kestävät tavallisimmin työviikon eli viisi päivää kerrallaan. Parlamentin sihteeristöstä suurin osa työskentelee puolestaan Luxemburgissa, joskin huomattava osa siitä on jo Brysselissä. Täysistuntojen aikana sihteeristökin matkustaa Strasbourgiin.

Täysistuntoviikon lisäksi Euroopan parlamentin jäsenten kuukausittaiseen ohjelmaan kuuluu yleensä kaksi 3—4-päiväistä komiteaviikkoa Brysselissä jossakin tai joissakin parlamentin 19 pysyvästä komiteasta. Parlamentin jäsen on yleensä jäsenenä kahdessa komiteassa. Lisäksi on yksi 2—5-päiväinen ryhmäviikko yleensä Brysselissä, minkä lisäksi poliittiset ryhmät, joita nykyisin on kahdeksan, kokoontuvat myös täysistuntoviikolla Strasbourgissa, yleensä maanantaisin ennen istuntoa, mutta myös myöhemmin viikon aikana. Lisäksi kuuluvat Euroopan parlamentin jäsenen työhön osallistumiset jonkin mahdollisen väliaikaisen tutkintavaliokunnan, erilaisten epävirallisten yhteistyöryhmien ja ryhmien kansallisten valtuuskuntien kokouksiin sekä osallistumiset parlamentin järjestämiin työ- ja tutustumismatkoihin.

Euroopan parlamentin sihteeristön ohella Euroopan parlamentin jäsenillä on käytettävissään poliittisten ryhmiensä sihteeristöt. Ryhmien sihteeristöön kuuluu nykyisin noin 500 toimihenkilöä. Suurimmissa ryhmissä yhden henkilön vastuulla on seurata yhden komitean työtä, mutta pienimmissä ryhmissä saman henkilön vastuulla voi olla 3—4 komiteaa.

Jäsenvaltioiden vastuulla ei ole järjestää sihteerinpalveluja maasta valituille Euroopan parlamentin edustajille. Edustajien tulee huolehtia tästä itse, mihin tarkoitukseen he saavat Euroopan parlamentilta jäljempänä ilmenevän kulukorvauksen.

Euroopan parlamentin ja kansallisten kansanedustuslaitosten välisiä suhteita hoidetaan pääasiassa valiokuntayhteistyön kautta ja siten, että kansalliset poliittiset ryhmittymät pitävät yhteyttä Euroopan parlamentin ryhmiin.

Edustajien palkkiot, korvaukset ja eläkkeet

Euroopan parlamentin jäsenet saavat palkkansa omasta jäsenvaltiostaan saman suuruisena kuin kansallisella tasolla työskentelevät kansanedustajat, lukuun ottamatta kuitenkaan kansallisella tasolla maksettavia erityislisiä. Näin ollen heidän palkkansa vaihtelevat huomattavasti riippuen siitä, mistä maasta heidät on valittu. Myös verotus tapahtuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Euroopan parlamentin jäsenet saavat parlamentilta kuitenkin korvausta kulujensa peittämiseksi. Seuraavat korvaukset ovat nykyisin käytössä:

1. Yleinen kulukorvaus, jonka määrä on 2 732 ecua (noin 15 900 Suomen markkaa) kuukaudessa. Se on tarkoitettu peittämään toimistokuluja, puhelin- ja postikuluja sekä matkakuluja kotimaassa. Jos parlamentin jäsen on jättänyt osallistumatta puoleen täysistunnoista, kulukorvaus puolitetaan;

2. (a) Yhtenäistariffin mukainen matkakorvaus, jonka suuruus on 400 ensimmäiseltä kilometriltä 0,73 ecua (4,25 mk) ja seuraavilta kilometreiltä kultakin 0,37 ecua (2,15 mk) korvaamaan matkakulut unionin alueella parlamentin virallisiin kokouksiin osallistumiseksi;

2. (b) Jos virallinen kokous pidetään unionin alueen ulkopuolella, parlamentin jäsen voi saada siitä eri korvauksen matkalippua vastaan;

3. Matkakorvaus, jonka suuruus on 3 000 ecua (17 460 mk) vuodessa missä tahansa osassa maailmaa, kunhan kysymys on matkustamisesta virkatehtävissä, esimerkiksi osallistumiseksi konferenssiin;

4. Päivärahan suuruus on 199 ecua (1 160 mk) vuorokaudessa EU:n alueella;

5. Tietoliikennekorvaus, jonka määrä on 1 000 ecua (5 820 mk) vuodessa, esimerkiksi tietyin edellytyksin tietokoneen hankintaan; ja

6. Sihteeristön palkkauksesta koituvat kulut,

joita voidaan korvata parlamentaarikolle 7 468 ecua (43 460 mk) kuukaudessa tositteita vastaan.

Euroopan parlamentti myöntää huomattavaa tukea myös parlamentin poliittisille ryhmille. Myönnettävä tuki riippuu ryhmän jäsenten lukumäärästä ja on tarkoitettu korvaamaan ryhmien sihteeristöstä johtuvat kulut, muun poliittisen toiminnan kustannukset, tiedotustoiminnan kulut ja osittain myös tietokoneiden ja toimistoautomatiikan hankkimisesta tai välineistön vuokraamisesta ja ylläpidosta sihteeristölle aiheutuneet kulut.

Joulukuun 16 päivänä 1994 annetulla lailla Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä (1184/94) on jo annettu tarvittavat asiaa koskevat kansalliset säännökset. Niiden mukaan on Suomesta Euroopan parlamenttiin valitun edustajan palkkiosta ja eläkkeestä soveltuvin osin voimassa, mitä edustajanpalkkiosta ja kansanedustajan eläkkeestä säädetään, kuitenkin siten, että ylimääräisiä kulukorvauksia, matkustamiskorvauksia ja päivärahaa ei suoriteta.

Kaksoismandaattitapausten varalta on lisäksi säädetty mainitussa laissa edustajanpalkkiosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta, että Euroopan parlamenttiin edustajaksi valittu kansanedustaja saa mainitun lain mukaisesta palkkiosta ja kulukorvauksesta vain yhden kymmenesosan. Vertailun vuoksi todettakoon, että ministerinä toimivalta edustajalta pidätetään palkkiosta ja kulukorvauksesta puolet. Kuten edellä on todettu, tulee kevään 1995 eduskuntavaaleissa mahdollisesti eduskunnan jäseneksi valittavan Euroopan parlamentin jäsenen tilalle kuitenkin varamies, jollei edustaja tässä tilanteessa luovu edustajanpaikastaan Euroopan parlamentissa. Siltä ajalta, jona varamies hoitaa eduskunnassa edustajantointa, Euroopan parlamentiin edustajaksi valitulta kansanedustajalta pidätetään kokonaisuudessaan edustajanpalkkiosta annetun lain mukainen palkkio ja kulukorvaus. Ensimmäisiin, lokakuussa 1996 toimitettaviin suoriin vaaleihin mennessä on tarkoitus käytännön ratkaisuin taikka tarvittaessa lainsäädäntötoimin estää edustajien kaksoismandaatit.

3.2.3. Ahvenanmaan edustus Euroopan unionissa

Ahvenanmaan maakunnalla on vahva sekä hallitusmuotoon että kansainvälisoikeudellisiin takeisiin tukeutuva asema. Suomen liittymissopimukseen sisältyvän pöytäkirjan mukaan Ahvenanmaan maakunta voi sovittujen erityisjärjestelyjen puitteissa joko tulla unionin osaksi tai jäädä sen ulkopuolelle. Kun maakunta nyt on päätynyt siihen, että Suomen jäsenyys koskee myös sitä, siirtyy erityisjärjestelyistä huolimatta merkittävä osa maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvista asioista yhteisön lainsäädännön piiriin.

Vaikka sanotuilla näkökohdilla voidaan perustella maakunnan omaa suoraa edustautumista Euroopan unionissa esimerkiksi siten, että maakunta saisi yhden parlamenttipaikan Suomen kiintiöstä, ovat vastakkaiset perustelut painavampia. Ahvenanmaa on valtakunnan osa. Sen omaa paikkaa voidaan pitää maakunnan vähäisen asukasmäärän vuoksi epäoikeudenmukaisena. Lisäksi kaikki olennaiset itsehallintoon kuuluvat erioikeudet on Ahvenanmaata koskevan erillispöytäkirjan nojalla suojattu, eikä niihin voida ilman maakunnan suostumusta puuttua. Ahvenanmaa muodostaa myös oman unionin ulkopuolisen veroalueensa. Oma paikka sopisi huonosti Euroopan parlamentin luonteeseen, koska parlamentti jakautuu ylikansallisiin puolueisiin eikä ole kansallisten kansanedustuslaitosten yhteiselin. Lisäksi Ahvenanmaalla on ainakin periaatteessa — esimerkiksi yhteistyössä jonkin valtakunnallisen puolueen kanssa — mahdollisuus saada edustaja valituksi myös normaaleissa vaaleissa.

Hallitus kuitenkin katsoo, että Ahvenanmaan maakunnan edustajalle tulevasta Suomen 17. edustajanpaikasta on heti käynnistettävä neuvottelut. Lisäksi hallitus on huolehtinut siitä, että maakunnan asema kansallisessa yhdentymiseen liittyvien asioiden valmistelussa ja etenkin lainsäädäntötyössä on riittävällä tavalla turvattu. Tätä tarkoittavat ehdotukset sisältävään hallituksen esitykseen Euroopan unionin jäsenyyden vuoksi tehtävistä muutoksista valtiopäiväjärjestykseen ja valtioneuvostosta annettuun lakiin (HE 318/1994 vp) sisältyvät lait on jo hyväksytty eduskunnassa, ja ne ovat tulleet voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Kaikki Euroopan parlamentin edustajien vaalien kustannukset olisivat uusia kustannuk-

sia, koska tällaisia vaaleja ei aikaisemmin ole sisältynyt poliittiseen järjestelmäämme. Jos vaalit toimitetaan erillisinä, on arvioitavissa, että niistä aiheutuisi valtiolle noin 100 miljoonan markan suuruinen kustannuserä. Tähän markkamäärään sisältyvät myös ne kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot, jotka korvattaisiin valtion varoista, sekä se noin 400 000 markan suuruinen kustannuserä, joka tarvitaan uudentyyppisten vaalien tekemiseksi äänestäjille tunnetuiksi.

Kansanedustajain vaaleista annetun lain 102 §:ssä säädetään vaalikustannusten jakautumisesta valtion ja kuntien kesken. Vuonna 1991 toimitettujen kansanedustajain vaalien kustannukset olivat noin 82 miljoonaa markkaa, joista valtion osuus oli noin 43,6 miljoonaa markkaa. Vuoden 1992 kunnallisvaalien kustannukset olisivat noin 73,8 miljoonaa markkaa, josta valtion osuus oli noin 28,7 miljoonaa markkaa.

Jos Euroopan parlamentin edustajien vaalit järjestettäisiin valtiollisten vaalien tai kansanäänestyksen taikka kunnallisvaalien yhteydessä, olisivat kustannukset oleellisesti pienemmät. Nämä vaalit lisäisivät normaalien vaalikustannusten joitakin eriä, kuten henkilöstö-, painatus- ja tarvikemenoja sekä atk-kustannuksia. Kunnallisvaalien yhteydessä toimitettavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien kustannuksissa on otettava huomioon valtiollisten vaalien vaaliviranomaisten, vaalipiirien keskuslautakuntien menot. Vaalipiirien keskuslautakuntien menot tulisivat olemaan alle 10 miljoonaa markkaa. Keskuslautakuntien menot kasvaisivat vain muutamalla miljoonalla markalla, jos Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitettaisiin valtiollisten vaalien tai kansanäänestyksen yhteydessä.

Kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit liittyvät valtiolliseen päätöksentekoon, olisi valtion huolehdittava kaikista näiden vaalien järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista. Mainittua periaatetta noudatettaisiin vain silloin, kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan muista yleisistä vaaleista tai kansanäänestyksistä erillisinä. Vaalien tai kansanäänestysten yhteydessä järjestettävistä Euroopan parlamentin edustajien vaaleista kunnille aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia voidaan pitää siinä määrin vähäisinä, ettei niitä ole syytä korvata valtion varoista. Lisäksi valtion kustannusten eritteleminen kuntien kustannuksista olisi teknisesti vaikeaa. Kansanäänestyksistä aiheutuvien kustannusten jaosta valtion ja kuntien kesken on säädetty samalla tavalla.

Vaalijärjestelmiä kehitettäessä on vaaleista aiheutuvat kustannukset otettava huomioon. Tämä edellyttää toimenpiteitä koko vaalijärjestelmän edelleen kehittämiseksi. Vaalit ja kansanäänestykset tulevat lisääntyessään aiheuttamaan taloudellisia ongelmia myös puolueille ja muille poliittisille ryhmille. Vaalijärjestelmää kehitettäessä on tämäkin otettava huomioon ja riittävästi turvattava poliittisen kampanjoinnin taloudelliset edellytykset.

Euroopan parlamentin edustajien palkkioista aiheutuisi vuosittain noin 5,8 miljoonan markan suuruiset kustannukset.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Euroopan parlamentin edustajien vaaleilla ei ole Suomessa organisaatio- eikä henkilöstövaikutuksia, koska vaaliviranomaisina toimisivat kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaiset toimielimet.

4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Esityksen toteuttamisella olisi vaikutusta ennen kaikkea täällä vakinaisesti asuvien sellaisten Euroopan unionin kansalaisten asemaan, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Heillä olisi Suomessa toimitettavissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa niin halutessaan äänioikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin jäseniksi. Vuoden 1994 toukokuun alun väestötietojen mukaan näistä oikeuksista voisi päästä osalliseksi kaikkiaan noin 12 500 unionin kansalaista.

5. Asian valmistelu

Lakiehdotus on valmisteltu oikeusministeriön 25 päivänä helmikuuta 1993 asettamassa EY-vaalityöryhmässä. Saamansa toimeksiannon mukaisesti työryhmä on työnsä aikana kuullut eduskunnassa edustettuina olevia puolueita, eduskunnan pääsihteeriä ja Ahvenan-

maan maakuntahallitusta sekä eräitä muita asiantuntijoita. Työryhmä jätti mietintönsä oikeusministeriölle 9 päivänä kesäkuuta 1994.

EY-vaalityöryhmän mietinnöstä on pyydetty lausunto 40 eri taholta. Mietinnöstä annettiin 24 lausuntoa. Niissä suhtauduttiin yleisesti ottaen myönteisesti työryhmän ehdotuksiin.

Työryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta annettiin 21 päivänä marraskuuta 1994 eduskunnalle virkatyönä oikeusministeriössä valmisteltu esitys Suomessa toimitettavia Euroopan parlamentin edustajien vaaleja koskevaksi lainsäädännöksi (HE 297/1994 vp). Eduskunta hyväksyi tämän esityksen pohjalta kuitenkin vain edellä mainitut eduskunnan suorittaman Euroopan parlamentin edustajien valinnan kannalta välttämättömät ja kiireelliset säännökset. Pysyvää vaalijärjestelmää koskevat säännökset jäivät näin ollen myöhemmin erikseen annettavan esityksen varaan.

Tämä esitys, joka sisältää pysyvää vaalijärjestelmää koskevan ehdotuksen laiksi Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista, on myös laadittu virkatyönä oikeusministeriössä mainittujen lainvalmisteluasiakirjojen pohjalta.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Suomessa 16 päivänä lokakuuta 1994 toimitetussa neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi 56,9 % äänestäneistä kannatti Suomen liittymistä unionin jäseneksi. Tämän kansanäänestyksen tuloksen lisäksi esitykseen sisältyvän lain hyväksyminen edellyttää kuitenkin vielä, että liittymissopimus on hyväksytty eduskunnassa ja EU:n jäsenvaltioiden parlamenteissa.

Eduskunta on 18 päivänä marraskuuta 1994 äänin 152—45 hyväksynyt Suomen liittymisen Euroopan unionin jäseneksi. Vuoden 1994 loppuun mennessä kaikki EU:n jäsenvaltiot olivat ratifioineet liittymissopimuksen.

Ahvenanmaalla järjestettiin 20 päivänä marraskuuta 1994 neuvoa-antava maakunnallinen kansanäänestys siitä, mitä maakuntapäivien pitää päättää Ahvenanmaan liittymisestä Euroopan unioniin. Kansanäänestyksessä 73,7 % äänioikeuttaan käyttäneistä ahvenanmaalaisista kannatti maakunnan liittymistä unioniin. Sittemmin maakuntapäivät on tehnyt lopullisen päätöksen maakunnan liittymisestä unioniin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

Euroopan parlamentin edustajien vaalit

1 §. Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitettaisiin joka viides vuosi. Kesäkuussa 1994 pidettyjen vaalien jälkeiset seuraavat vaalit ovat Euroopan unionin jäsenvaltioissa kesäkuussa 1999.

Parlamentin jäsenet on valittu suorilla vaaleilla vuodesta 1979 alkaen. Viiden vuoden vaalikaudesta säädetään vaalisäädöksen 3 artiklassa. Suomesta valittavien edustajien määrästä 16 puolestaan on säädetty vaalisäädöksen 2 artiklassa, sellaisena kuin se on muutettuna Suomen ja muiden uusien jäsenvaltioiden jäseneksi liittymistä koskevassa liittymisasiakirjassa.

Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

2 §. Pykälään sisältyisi ensinnäkin viittaussäännös, jonka mukaan se, mitä vaalioikeudesta kansanedustajain vaaleissa säädetään, olisi voimassa äänioikeudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Asiasta on säädetty sekä valtiopäiväjärjestyksessä että kansanedustajain vaaleista annetussa lain asiaa koskevissa säännöksissä. Näissä säännöksissä käytetään käsitettä "vaalioikeus" kuvaamaan niin sanottua aineellista äänioikeutta erotukseksi vaaliluetteloon kirjatusta niin sanotusta muodollisesta äänioikeudesta. Kunnallislain 16 §:ssä käytetään kuitenkin käsitettä "äänioikeus" kuvaamaan myös aineellista äänioikeutta. Käsitteillä tarkoitetaan kuitenkin samaa, ja tässä

esityksessä käytetään aineellisesta äänioikeudesta käsitettä äänioikeus.

Äänioikeutettu olisi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momentin mukaisesti asuinpaikkaan katsomatta, siis myös ulkomailla asuessaan, jokainen Suomen kansalainen, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt 18 vuotta. Saman pykälän 2 momentissa säädetään, missä tapauksissa Suomen kansalaiset kuitenkin ovat äänioikeutta vailla. Äänioikeuden menettää eräiden vaalirikosten johdosta aina kuudennen kalenterivuoden loppuun siitä lukien, kun lopullinen tuomio asiassa on annettu.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös unionin kansalaisten äänioikeudesta. Kun myös Suomen kansalaisista unionin jäsenyyden voimaan tultua tulisi "unionin kansalaisia", joudutaan laissa selventämään käsitettä silloin kun on kysymys "muista" unionin kansalaisista joko toteamalla asia näin tai lisäämällä käsitteen unionin kansalainen jälkeen määre "joka ei ole Suomen kansalainen".

Säännös on unionin kansalaisten äänioikeutta koskevilta osiltaan laadittu niiden vaatimusten mukaiseksi, jotka Maastrichtin sopimus ja vuoden 1993 direktiivi asettavat. Unionin kansalaisilla, joilla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa, olisi äänioikeus samoin ehdoin kuin Suomen kansalaisilla.

"Samoin edellytyksin" tarkoittaa tässä, että myös äänestysalueiden vaaliluetteloita laadittaessa huomioon otettavan ajankohdan jälkeen, mutta ennen vaaliluetteloiden vahvistamista täällä kotikunnan saaneet muut unionin kansalaiset kuin Suomen kansalaiset tulevat äänioikeutetuiksi, edellyttäen, että he ovat täyttäneet 18 vuotta ennen vaalivuoden alkua. He joutuvat tällöin käytännössä kuitenkin aina vaalipiirin vaaliluetteloon ja voivat näin ollen äänestää vain ennakkoäänestyksessä. Tässä suhteessa he kuitenkin ovat samassa asemassa kuin ne Suomen kansalaiset, jotka vaalivuonna muuttavat takaisin maahan asuttuaan ulkomailla niin kauan, että heillä ei ole äänestysalueen vaaliluetteloita laadittaessa huomioon otettavana ajankohtana, vaalien ajankohdasta riippuen joko vaalivuotta edeltäneen vuoden tai vaalivuoden alussa ollut kotikuntaa tai aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaista kotipaikkaa Suomessa.

Muun kuin myös Suomen kansalaisena olevan unionin kansalaisen ottaminen vaaliluetteloon edellyttää, kuten jäljempänä 11 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että hän on kirjallisesti ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan vain Suomessa.

Myös tällainen unionin kansalainen voi kuitenkin kotivaltiossaan voimassa olevien säännösten mukaan olla menettänyt äänioikeutensa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa. Tällöin hänellä ei olisi äänioikeutta Suomessakaan toimitettavissa vastaavissa vaaleissa.

Pykälän 2 momenttiin on kirjattu vaalisäädöksen 8 artiklan mukainen kielto äänestää samoissa Euroopan parlamentin vaaleissa kahdessa eri jäsenvaltiossa. "Samojen vaalien" käsite ulottuu myös Suomen ensimmäisiin suoriin Euroopan parlamentin edustajien vaaleihin sillä tavoin, että vuonna 1994 toimitetuissa Euroopan parlamentin vaaleissa jossakin jäsenvaltiossa jo äänestänyt ei voi äänestää meillä toimitettavissa vaaleissa. Liittymisasiakirjan pöytäkirjan n:o 8 liitteen 3 artiklassa on nimenomaisesti todettu, että henkilöllä ei ole äänioikeutta jäsenyyttä hakeneessa valtiossa liittymisasiakirjan allekirjoittamisen ja voimaantulon välisenä aikana mahdollisesti toimitettavissa vaaleissa, jos hän vuoden 1994 kesäkuun vaaleissa on äänestänyt jossakin jäsenvaltiossa.

3 §. Myös vaalikelpoisuudesta vaaleissa olisi voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta kansanedustajain vaaleissa säädetään. Tämä tarkoittaa niiden säännösten soveltuvuutta, joilla on säädetty Suomen kansalaisten vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa. Säännökset sisältyvät valtiopäiväjärjestyksen 7 ja 8 §:ään ja lähemmin kansanedustajain vaaleista annettuun lakiin.

Asuinpaikkaansa katsomatta on jokainen Suomen kansalainen, joka on eduskuntavaaleissa äänioikeutettu, myös vaalikelpoinen näissä vaaleissa, edellyttäen, että hän ei ole holhouksenalainen. Edustajaksi ei kuitenkaan voida valita sotilasta, asevelvollisuuttaan suorittavaa henkilöä lukuun ottamatta.

Pykälän 1 momenttiin sisältyisi säännös myös muun unionin kansalaisen kuin Suomen kansalaisen vaalikelpoisuudesta. Säännös on laadittu Maastrichtin sopimuksen ja vuoden 1993 direktiivissä asetettujen vaatimusten mukaisesti. Sen mukaan äänioikeutettu muu unionin kansalainen olisi Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa vaalikelpoinen samoin ehdoin kuin Suomen kansalainen. Hän ei kuitenkaan olisi vaalikelpoinen Suomessa toimitettavissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa, jos hän olisi menettänyt vaalikelpoisuutensa

näissä vaaleissa kotivaltiossaan voimassa olevien säännösten mukaan.

Vaalisäädöksen 6 artiklan mukaan tietyt virat tai toimet ovat yhteensopimattomia Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa. Mainitussa artiklassa luetellut virat ja toimet on kirjattu tämän pykälän 2 momenttiin sellaisinaan (kohdat 1—8).

Valtiopäiväjärjestyksen 9 §:ssä on lueteltu eräitä korkeita virkoja ja toimia, joiden haltijat eivät voi olla kansanedustajia. Nämä ovat oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin virat, korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen virat sekä eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen toimet. Jos kansanedustaja nimitetään tällaiseen virkaan tai valitaan oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi, edustajantoimi lakkaa. Valtiopäiväjärjestyksen 8 §:n 2 momentin mukaan puolestaan lakkaa sellaisen edustajan edustajantoimi, joka valitaan tasavallan presidentiksi.

Vaalisäädöksen mukaan voidaan Euroopan parlamentin jäsenyyden kanssa yhteensopimattomien virkojen tai tointen luetteloa täydentää kansallisessa vaalilainsäädännössä. Kansanedustajan tointa ei kuitenkaan saa säätää yhteensopimattomaksi. Luetteloa ehdotetaan täydennettäväksi viittauksella edellä mainittuihin korkeisiin virkoihin ja toimiin (2 momentin 9 kohta).

Jos edustajaksi Euroopan parlamenttiin valittu menettäisi vaalikelpoisuutensa tai tulisi nimitetyksi taikka valituksi edellä mainittuun edustajantoimen kanssa yhteensopimattomaan virkaan tai toimeen, hänen edustajantoimensa Euroopan parlamentissa lakkaisi (3 momentti).

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että sama henkilö ei saisi asettua samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa ehdokkaaksi useammassa kuin yhdessä unionin jäsenvaltiossa. "Samojen vaalien" käsitteen osalta viitataan asiasta 2 §:n kohdalla lausuttuun. Henkilö, joka ei ole tullut valituksi vuoden 1994 vaaleissa, ei saa yrittää Euroopan parlamentin jäseneksi Suomessa toimitettavissa ensimmäisissä suorissa vaaleissa. Tästäkin on nimenomainen säännös mainitun väliaikana järjestettäviä vaaleja koskevan pöytäkirjan liitteen 3 artiklassa.

Vaalialueet ja vaaliviranomaiset

4 §. Pykälässä toteutettaisiin voimassa olevan vaalipiirijaon pohjalta maan jakaminen neljään vaalialueeseen. Vaalialueet ovat tarpeen riittävän alueellisen edustuksen turvaamiseksi Euroopan parlamentissa.

Vaalialueisiin kuuluvia vaalipiirejä valittaessa on pidetty lähinnä silmällä sitä, että vaalialueet olisivat kohtuullisen suuressa määrin väestöltään samansuuruisia. Käytettäessä pohjana voimassa olevaa vaalipiirijakoa, jolle ei ole voitu löytää parempaa vaihtoehtoista mallia, ei ole voitu välttyä siltä, että läntinen vaalialue on muodostunut hieman muita suuremmaksi ja pohjoinen vastaavasti pienemmäksi.

5 §. Ehdokasasettelua varten on tarpeen perustaa uudentyyppinen toimielin, vaalialueen keskuslautakunta. Tämä ei kuitenkaan edellyttäisi uuden toimielimen asettamista, koska on nähty käytännölliseksi, että vaalialueen keskuslautakuntana toimisi samalla jokin vaalialueeseen kuuluvan vaalipiirin keskuslautakunnista. Valinta on ehdotusta tehtäessä tehty lähinnä käytännöllisiin näkökohtiin perustuen.

6 §. Vaalipiirin keskuslautakunnilla olisi muissa yleisissä vaaleissa totuttuun tapaan tärkeitä tehtäviä vaalien valmistelussa, vaalipiirien vaaliluetteloihin merkittyjen äänestäjien ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastamisessa ja vaaleissa annettujen äänten laskennassa. Lisäksi Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalla olisi eräitä erityistehtäviä ehdokasasettelussa sen mukaisesti kuin 16 §:ssä säädettäisiin.

7 §. Pykälä sisältäisi perussäännökset vaalien toimittamistavasta. Varsinainen vaalitoimitus olisi totuttuun tapaan yhtäaikaisesti jokaisessa maan kunnassa niissä olevissa äänestysalueissa. Lisäksi vaaleihin voitaisiin osallistua ennen varsinaista vaalipäivää toimitettavassa ennakkoäänestyksessä.

8 §. Tässä pykälässä säädettäisiin äänestysaluejaosta viittaussäännöksin kunnallisvaalilakiin. Äänestysaluejako on nykyisin kunnissa varsin pysyväisluonteinen ja sama kaikissa yleisissä vaaleissa. Pienimpiä äänestysalueita saattaisi ehkä olla syytä yhdistää suurempiin. Äänestysaluejako on kuitenkin kunnallisvaalilain 3 §:n säätämissä varsin väljissä puitteissa kunnallisen päätöksenteon varassa.

9 §. Myös kunnan keskusvaalilautakunnan osalta säädettäisiin vain viittaussäännöksin kunnallisvaalilakiin (4 §). Ahvenanmaan maakunnassa asetettavista kuntien keskusvaalilautakunnista on kuitenkin tarpeen myös tässä laissa antaa 2 momentissa erityiset säännökset,

kuten on menetelty kansanedustajain vaaleista ja tasavallan presidentin vaalista annettujen lakien suhteen. Ahvenanmaalla on oma maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluva kunnallisvaalilainsäädäntö ja muissa yleisissä vaaleissa maakunnassa toimiva keskusvaalilautakunta on vain näitä vaaleja varten asetettu tilapäinen lautakunta.

10 §. Kussakin äänestysalueessa olisi vaalilautakunta ja ennakkoäänestyksen järjestämiseksi kussakin kunnassa yksi tai useampi vaalitoimikunta. Niistä olisi tämän pykälän viittaussäännöksen mukaan voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Vaaliluettelot

11 §. Pykälässä säädettäisiin Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa käytettävistä vaaliluetteloista. Vaaliluettelot olisivat sisällöltään ja laadintamenettelyltään pääasiassa eduskuntavaaleissa käytettäviä vaaliluetteloita vastaavia. Uutta olisi kuitenkin unionin kansalaisten kirjaaminen äänioikeutetuiksi.

Suomeen pysyvästi muuttavan Euroopan unionin kansalaisen, joka ei samalla ole Suomen kansalainen, edellytettäisiin, sen mukaisesti kuin unionin kansalaisten äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta annetussa direktiivissä säädetään, antavan kirjallisen ilmoituksen halukkuudestaan käyttää äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa vain Suomessa. Ilmoitus on ajateltu tehtäväksi esimerkiksi muuttoilmoituksen yhteydessä sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueelle asianomainen henkilö muuttaa, tai hänen oleskelupaikkakuntansa rekisteritoimistolle. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin aina tehdä myös myöhemmin. Ilmoitus voitaisiin myös koska tahansa perua, mutta jos sitä ei olisi tehty, unionin kansalainen otettaisiin automaattisesti seuraavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaaliluetteloon, mikäli hänellä olisi maahan muutettuaan ollut jatkuvasti kotikunta Suomessa. Jos hän muuttaisi välillä maasta, häneltä edellytettäisiin takaisin muuttaessaan uutta ilmoitusta asiasta.

Järjestyksen vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että ilmoitus tai sen peruutus olisi tehtävä rekisteritoimistolle viimeistään 52. päivänä ennen vaaleja kello 16:een mennessä.

Unionin kansalainen otettaisiin äänestysalueen vaaliluetteloon, jos hän ennen vaalivuoden alkua on täyttänyt 18 vuotta ja jos hänellä on ollut kotikuntalain mukainen kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka tai aikaisempien säännösten mukainen väestökirjalaissa tarkoitettu kotipaikka äänestysalueella vaalivuotta edeltäneen vuoden tai, jos vaalitoimitus on syyskuun 1 päivänä tai sen jälkeen, vaalivuoden ensimmäisenä päivänä. Muussa tapauksessa hänet otettaisiin sen vaalipiirin vaaliluetteloon, jonka alueella hänellä vaaliluetteloita laadittaessa on kotikunta. Vaalipiirin vaaliluetteloon ottamisesta seuraisi, että hän voisi vaaleissa äänestää vain ennakkoäänestyksessä.

12 §. Direktiivissä edellytetään, että äänioikeutetuille ja vaalikelpoisille Euroopan unionin kansalaisille, jotka eivät ole Suomen kansalaisia, annetaan hyvissä ajoin ennen vaaleja sopivalla tavalla tieto siitä, millä ehdoilla ja mitä menettelytapaa noudattaen he voivat asuinvaltiossaan käyttää näitä oikeuksiaan.

Ilmoitusvelvollisuus ehdotetaan annettavaksi oikeusministeriölle. Sen tulisi mahdollisuuksien mukaan toimittaa sopivalla tavalla asiasta tieto kaikille äänioikeutetuille Euroopan unionin kansalaisille. Sopivaa tapaa arvioitaessa on huomattava, että direktiivin tätä kohtaa on Euroopan unionin jäsenvaltioissa tulkittu vuoden 1994 vaaleja valmisteltaessa varsin eri tavoin. Esimerkiksi Saksassa hallitus laaditutti kaikilla Euroopan unionin virallisella yhdeksällä kielellä asiaa koskevan esitteen ja osavaltiot toimittivat alueellaan oleville unionin kansalaisille henkilökohtaisen ilmoituksen asiasta. Ilmoittautumisaikaa kirjoittautumiseen vaaliluetteloon varattiin 9 päivään toukokuuta 1994 asti. Ranskassa ilmoittautumisaika kului umpeen jo 15 päivänä huhtikuuta 1994 eikä mitään todellista asiaa koskevaa tiedotuskampanjaa järjestetty. Kummassakin maassa asuu noin 1,3 miljoonaa äänioikeutettua unionin muun jäsenvaltion kansalaista. Suomessa sopivana voitaneen pitää tapaa, jossa henkilökohtainen ilmoitus mahdollisesta äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta lähetetään sopivilla vierailla kielillä laadittuna niille maahan muuttaneille unionin kansalaisille, joiden osoite on tiedossa.

Ilmoituksen tulisi sisältää ohjaus tarvittavaan menettelyyn äänioikeuden käyttämiseksi ja vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi. Jos asianomainen henkilö ei vielä ole kirjallisesti ilmoittanut halukkuudestaan äänestää näissä vaaleissa vain Suomessa, tulisi hänen saada ilmoituksesta ohje, miten tällainen ilmoitus voidaan tehdä.

13 §. Pykälään kirjattu vastavuoroinen ilmoitusvelvollisuus henkilöiden vaaliluetteloihin ottamisesta perustuu direktiivin yksityiskohtaisiin määräyksiin.

Asianomaisen henkilön, jonka poistamiseksi äänestysalueen vaaliluettelosta on tehty oikaisuvaatimus, tulee saada antaa asiassa selityksensä, kuten muissakin tapauksissa, jotka koskevat henkilön poistamista vaaliluettelosta. Muutoinkin äänestysalueen vaaliluettelosta poistettavaksi esitetyn henkilöön oikeusturva taattaisiin tavanomaiseen tapaan.

Kansanedustajain vaaleista annetun lain 25 c §:n 3 momentin mukaan vaalipiirin vaaliluetteloa koskevaan väestörekisterikeskuksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamisen jälkeen ainoastaan ylimääräiset muutoksenhakukeinot olisivat käytettävissä.

Ehdokkaiden asettaminen

14—16 §. Pykäliin sisältyisivät yksityiskohtaiset säännökset ehdokasasettelusta. Kuten edellä kohdassa 3.2. todetaan, ehdokasasettelu voisi olla joko vaalialuekohtainen tai valtakunnallinen. Yksittäinen valitsijayhdistys olisi kuitenkin aina vain vaalialuekohtainen.

Valitsijayhdistyksen perustamiseen vaadittaisiin vähintään 1 000 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirien äänioikeutettua henkilöä. Tämän määrän on harkittu olevan riittävän ottaen huomioon, kuinka suuren henkilömäärän kannatus muita poliittisia osallistumismuotoja varten on tarpeen. Tätä asiaa käsitellään kohdassa 3.2.1. alakohdassa Ehdokasasettelu. Jos valitsijayhdistykset antaisivat yhteislistan, edellytettäisiin, että kaikki valitsijayhdistykset ovat vähintään 1 000 äänioikeutetun perustamia. Yhteislista voisi olla myös valtakunnallinen. Tällöin saman henkilön valitsemiseksi olisi eri vaalialueilla perustettava kullakin oma valitsijayhdistys eli valtakunnallisessa ehdokasasettelussa valitsijayhdistyksillä saman ehdokkaan asettamiseksi tulisi olla yhteensä 4 000 äänioikeutettua, jos valtakunnallisella yhteislistalla on tarkoitus osallistua vaaleihin kaikilla vaalialueilla.

Puolueiden ehdokkaiden asettamistavan tulisi 15 §:n 4 momentin mukan turvata puolueen jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Puolueissa otettaisiin ehdokkaita asetettaessa huomioon sopivalla tavalla tasapuolinen edustautuminen sukupuolten ja erilaisten alueitten kesken. Lähtökohtaisesti puolueiden piirijärjestöt päättäisivät ehdokkaista, mutta jos samalla vaalialueella on useita piirijärjestöjä, niiden tulisi pyrkiä sopimaan ehdokasasettelusta. Jos sopimusta ei saataisi aikaan, puolueen hallitus ratkaisisi asian.

Puolueet voisivat solmia vaaliliittoja, mutta vaaliliitoissa tulisi olla samat puolueet kaikilla vaalialueilla. Muussa tapauksessa kutakin eri puolueista koostunutta vaaliliittoa käsiteltäisiin vaalien tulosta laskettaessa erillisenä vaaliliittona.

Vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi asettaa kukin enintään kahdeksan ehdokasta kullakin vaalialueella. Jos ehdokkaita asetetaan kaikilla vaalialueilla, olisi ehdokkaiden enimmäismäärä kunkin puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan osalta 32. Sama henkilö saisi olla ehdokkaana vain yhdellä vaalialueella. Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa, jossa samat ehdokkaat olisivat kaikilla vaalialueilla, joilla puolue, vaaliliitto tai yhteislista asettaa ehdokkaita, enimmäismäärä olisi 16. Valtakunnallista ehdokasasettelua voitaisiin käyttää, jos samat ehdokkaat olisivat ehdolla vähintään kahdella vaalialueella.

Viranomaistoiminta vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa olisi menettelyltään muutoin pääpiirteissään samanlainen kuin eduskuntavaaleissa, paitsi että vaalialueen keskuslautakunta hoitaisi ne tehtävät, jotka kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan kuuluvat eduskuntavaaleissa vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Yksityiskohtaiset säännökset valtakunnallisesta ehdokasasettelusta sisältyisivät 15 ja 16 §:ään. Säännökset ovat tarpeen, koska, toisin kuin vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa, ei ole vastaavia soveltuvin osin noudatettavia säännöksiä, joihin voisi viitata.

Puolueissa päättäisivät valtakunnallisesta ehdokasasettelusta ensisijaisesti piirijärjestöt. Lähtökohtaisesti puolueet asettaisivat ehdokkaansa vaalialueittain siten kuin edellä todetaan. Jos ehdotus valtakunnallisesta ehdokasasettelusta kuitenkin on tehty ja puolueen piirijärjestöt ovat voineet siitä sopia, ne voivat päättää asiasta. Jos piirijärjestöt sen sijaan eivät voi asiasta sopia, päättäisi valtakunnallisesta ehdokasasettelusta puolueen hallitus.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa asetet-

taisiin samat henkilöt ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla olisi ehdokkaita. Puolueen piiriasiamiehen tai, jos vaaliliitto on muodostettu, puolueiden piiriasiamiesten yhdessä taikka yhteislistan asiamiehen olisi annettava hakemus ehdokaslistan julkaisemisesta sekä ilmoitus vaaliliitosta ja yhteislistasta Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle viimeistään 51. päivänä ennen vaaleja ennen kello 16. Keskuslautakunnan tulisi käsitellä hakemukset ja ilmoitukset, tehdä puolueiden piiriasiamiehille ja valitsijayhdistysten ja yhteislistojen asiamiehille hakemuksia ja ilmoituksia koskevat huomautukset, ratkaista hakemukset ja ilmoitukset sekä suorittaa arvonta puolueiden ja yhteislistojen keskinäisen järjestyksen määräämiseksi vaalialueiden ehdokaslistojen yhdistelmissä. Se antaisi myös ehdokkaille numerot, jotka olisivat samat kaikilla vaalialueilla, joilla asianomainen henkilö on ehdokkaana. Jos jollakin puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla ei ole ehdokkaita jollakin vaalialueella, jäisivät numerot tällä vaalialueella käyttämättä. Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta laatisi lopulta valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän ja lähettäisi sen vaalialueiden keskuslautakunnille yhdistettäväksi vaalialueittaisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen yhdistelmään.

Helsingin kaupungin vaalipiirin suorittamassa puolueiden ja yhteislistojen järjestyksen arvonnassa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä siitä säädetään kansanedustajain vaaleista annetussa laissa. Ensin arvottaisiin valtakunnallisesti ehdokkaat asettavien puolueiden ja yhteislistojen keskinäinen järjestys kunkin vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä. Sitten annettaisiin jokaiselle hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juokseva järjestysnumero noudattaen soveltuvin osin, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ensimmäinen numero olisi 2, koska numeroa 1 ei perinteisesti käytetä. Numerointi alkaisi arvonnassa ensimmäiseksi tulleesta puolueesta tai vaaliliitosta ja viimeksi mainitussa tapauksessa sen sisäisessä arvonnassa ensimmäiseksi tulleesta puolueesta. Ehdokkaat merkittäisiin puolueen ilmoittamassa järjestyksessä. Sen jälkeen seuraisivat valtakunnallisesti ehdokkaansa asettaneet yhteislistat ja niiden ehdokkaat kutakin yhteislistaa annettaessa ilmoitetussa järjestyksessä.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa kukin vaalialueen keskuslautakunta saatuaan valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän laatisi vaalialueittaisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen yhdistelmän noudattaen soveltuvin osin, mitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Vaalialueen keskuslautakunta antaisi jokaiselle keskuslautakunnassa hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juoksevan järjestysnumeron alkaen ensimmäisestä valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavaan yhdistelmään merkityn suurimman numeron jälkeisestä vapaasta numerosta. Jos jollakin valtakunnallisesti ehdokkaita asettaneella puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla ei olisi ehdokkaita vaalialueella, jäisivät Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan sen ehdokkaille antamat numerot tällä vaalialueella käyttämättä. Lopuksi vaalialueen keskuslautakunta yhdistäisi ehdokaslistojen yhdistelmät ja laatisi vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmän.

Ehdokasasettelun ollessa valtakunnallinen ehdokaslistojen yhdistelmässä on puolueen nimen ja yhteislistan nimityksen jäljessä oltava sulkeissa merkintä, josta ilmenee, että kysymyksessä on valtakunnallinen ehdokasasettelu.

Puolueiden taikka niiden piiri-, perus- tai muiden järjestöjen ehdokasasetteluun liittyviin päätöksiin ei sovellettaisi, mitä yhdistyslaissa (503/89) on säädetty yhdistyksen päätöksen mitättömyydestä tai moittimisesta. Tämä johtuisi siitä, että myös kansanedustajain vaaleista annetun lain 31 §:n tätä tarkoittava eduskuntavaalien ehdokasasettelua koskeva säännös tulisi 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksellä sovellettavaksi. Tämä käytännön tarpeista lähtevä sääntely jättää vastuun mahdollisista virheellisistä päätöksistä ehdokkaita asetettaessa poliittisen vastuun varaan.

17 §. Tämän pykälän sisältö määräytyy direktiivin yksityiskohtaisten määräysten mukaan. Siinä säädetään vakuutuksesta ja ilmoituksesta, jotka ehdokkaan tulee antaa liitettäväksi puolueen tai valitsijayhdistyksen hakupapereihin sekä ehdokasta koskevasta kotivaltion viranomaisen todistuksesta, joka myös tulee liittää hakemukseen ehdokaslistan julkaisemisesta. Tässä pykälässä tarkoitetut vakuutukset ja todistukset on annettava niiden vakuutusten ja suostumusten lisäksi, joita kansanedustajain vaaleista annettu laki edellyttää. Oikeusministeriö voi 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksen nojalla kansanedustajain vaaleista annetun lain 106 §:n 2 momentin antamin valtuuksin tarvit-

taessa vahvistaa kaavat uusille lomakkeille, joita voidaan käyttää asetettaessa ehdokkaita Euroopan parlamentin edustajien vaaleihin.

Pykälän 3 ja 4 momentissa on kysymys direktiivin edellyttämästä vastavuoroisesta viranomaisten välisestä henkilön ehdokkaaksi ottamista koskevasta tietojenvaihdosta. Säännökset on tältä osin laadittu direktiivin säännösten mukaisiksi.

Vaalien toimittaminen

18 §. Säännös Euroopan parlamentin edustajien vaalien toimittamisesta joka viides vuosi johtuu Euroopan yhteisön sitovista säännöksistä. Vaalisäädöksessä ovat myös muut tähän pykälään lähinnä lain selvyyden vuoksi sisällytettäviksi ehdotetut säännökset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, kuten eduskuntavaalien osalta on säädetty kansanedustajain vaaleista annetun lain 54 §:ssä, että äänestäjällä olisi oikeus äänestää sen vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä olevaa ehdokasta, jossa hänet on merkitty äänioikeutetuksi. Säännös ulottaa vaikutuksensa myös vaalipiirien vaaliluetteloihin otettuihin äänestäjiin.

Vaalien toimittamisen osalta muutoin viitataan 3 momentissa siihen, mitä kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Ennakkoäänestys olisi kuitenkin viikkoa lyhempi kuin eduskuntavaaleissa, minkä järjestelmän toimivuudesta on kuitenkin jo saatu kokemuksia tasavallan presidentin vaalin kahdessa vaalissa ja neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä.

19 ja 20 §. Äänten laskenta tapahtuisi kuten muissakin yleisissä vaaleissa. Mitätön olisi kuitenkin myös äänestyslippu, jolla on äänestetty ehdokasta, joka on samoissa vaaleissa ollut ehdokkaana myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tällainen tilanne olisi mahdollinen, jos ehdokasta ei ole ehditty poistaa ehdokaslistalta sen jälkeen, kun kaksoisehdokkuutta koskenut tieto on saatu toisen jäsenvaltion viranomaiselta, tai jos tällaista tietoa ei ole ennen vaalitoimitusta lainkaan saatu. Saman periaatteen mukaisesti, joka on ollut taustana säädettäessä kansanedustajain vaaleista annetun lain 84 §:ää, ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että tällaiselle ehdokkaalle annetut äänet tulisivat kuitenkin sen puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu.

21 §. Vaalisäädöksen 9 artiklan 2 kohdan mukaan äänten laskenta ei voisi alkaa ennen kuin äänestys viimeisimmässäkin jäsenvaltiossa on päättynyt. Säännöksen tarkoituksena on estää äänten laskentaa koskevien tietojen tuleminen julkisuuteen ennen kuin viimeisinkin äänestyspaikka unionin alueella on suljettu. Meillä on kuitenkin totuttu siihen, että vaalien tuloksia aletaan saada välittömästi sen jälkeen, kun vaalitoimitus on kello 20 päättynyt. Oikeusministeriöllä on tapana antaa erityiset ohjeet vaalitulosten ennakkolaskennasta ja tiedottamisesta. Vakiintuneen käytännön mukaan hoitaa tiedottamisen valtiollisissa vaaleissa keskitetysti tätä varten perustettu valtakunnallinen tiedotuskeskus.

Ennakkoäänestyksessä annettuja ääniä on voitu valtiollisissa vaaleissa alkaa laskea vaalipiirin keskuslautakunnissa vaalipäivänä jo kello 15 alkaen. Tarkoituksena on, että laskenta on suoritettu loppuun kello 20:een mennessä, jolloin alkaa vaalitoimituksessa annettujen äänten ennakkolaskenta.

Säännöksen sanamuodon mukaisesta sovellutuksesta seuraisi, että ennakkoäänten laskentaa vaalipiirien keskuslautakunnissa ei voitaisi aloittaa ennen kello 22:ta Suomen aikaa, jolloin vaalitoimitus Portugalin Azoreilla päättyy, eivätkä vaalilautakunnatkaan voisi ennen tätä ajankohtaa aloittaa vaalitoimituksessa annettujen äänten ennakkolaskentaa. Tämä ei kuitenkaan ole säännöksen tarkoitus, vaan, kuten edellä on todettu, sen tarkoituksena on estää vaalien tuloksen julkisuuteen tuleminen ennen tätä ajankohtaa.

Edellä todetun johdosta ehdotetaan säädettäväksi, vaalisäädöksen sanamuodosta poiketen, että äänten laskentaa koskevia tietoja ei saisi vaalipäivänä antaa julkisuuteen ennen kello 22:ta. Tällöin vaalipiirien keskuslautakunnat voisivat laskea ennakkoäänestyksessä annettuja ääniä totuttuun tapaan kello 15 alkaen ja vaalilautakunnat vaalitoimituksessa annettuja ääniä kello 20 alkaen. Oikeusministeriön tulisi vaalitulosten ennakkolaskennasta ja tiedottamisesta antamissaan ohjeissa kiinnittää vaalilautakuntien ja vaalipiirin keskuslautakuntien huomiota säännöksen tinkimättömään soveltamiseen. Kun laskennat on saatu rauhassa suorittaa kello 22:een mennessä, saataisiin tulokset julkisuuteen välittömästi tämän ajankohdan jälkeen.

Vaalien tuloksen vahvistaminen ja ilmoittaminen

22 ja 23 §. Vaalipiirin keskuslautakunta vah-

vistaisi 4. päivänä vaalien jälkeen ehdokkaiden, puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen äänimäärät vaalipiirissä. Vaalien tulos vahvistettaisiin tämän jälkeen Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnassa 5. päivänä vaalien jälkeen. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että myös eduskunta- ja kunnallisvaaleissa vaalien tulos vahvistetaan 5. päivänä vaalien jälkeen. Sen sijaan tasavallan presidentin vaalissa, jossa valittavia on vain yksi ja ehdokkaita varsin rajallinen määrä, vaalin tulos vahvistetaan jo 4. päivänä ensimmäisen vaalin jälkeen ja jo 3. päivänä toisen vaalin jälkeen. Myös neuvoantavassa kansanäänestyksessä vahvistetaan äänestyksen tulos 4. päivänä äänestyksen jälkeen.

Vaalien tuloksen laskennassa jaetaan Euroopan parlamentin edustajien paikat ensin *d'Hondtin* menetelmää käyttäen kullekin puolueelle, vaaliliitolle, yhteislistalle ja valitsijayhdistykselle. Paikkojen jaosta voidaan esittää seuraava vuoden 1991 eduskuntavaalien tuloksen mukaan laskettu esimerkki. Esimerkkilaskelmassa ei ole otettu huomioon vaaliliittojen vaikutusta:

Puolue	Ääniä koko maassa	Edustajanpaikkoja yhteensä
SDP	603 080	4
Kok.	526 487	3
Kesk.	676 717	5
Vas.	274 639	2
RKP	149 476	1
Vihr.	185 894	1
SMP	132 133	—
SKL	83 151	—
LKP	21 210	—
Muu	73 131[1]	—

Edustajia tulisi valituksi kuudesta puolueesta. Niiden sisäisesti paikat jaettaisiin vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa samassa suhteessa kuin niiden ehdokkaille koko maassa annetut äänet vaalialueiden kesken jakautuvat eli niin sanotun *Hare-Niemeyerin* kvootin mukaisesti.

Paikkajakautumaa vaalialueiden kesken laskettaessa lähdetään siitä, että puolueen tietyn vaalialueen ehdokkaille tulevan paikkamäärän (merkitään seuraavassa PA) suhde puolueen kokonaispaikkamäärään (merkitään PV) on sama kuin puolueen tuolla vaalialueella saaman äänimäärän (merkitään KA) suhde puolueen kokonaisäänimäärään (merkitään KV). Verrantona:

PA/PV = KA/KV eli PA = KA x PV/KV.

Näin laskettu PA eli vaalialueen täsmällinen kvootti ei yleensä ole kokonaisluku. Jaossa annetaan ensin kullekin alueelle PA:n kokonaislukuosan ilmaisema paikkamäärä. Sen jälkeen jaetaan PV:n vielä jakamatta olevat paikat PA-lukujen desimaaliosien suuruusjärjestyksessä vaalialueille.

Vuoden 1991 eduskuntavaalien tuloksen mukaan jakautuisivat esimerkiksi Suomen Keskustan saamat viisi paikkaa vaalialueiden kesken seuraavasti:

Eteläinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 63 710, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 63\,710}{677\,084} = 0{,}470$$

Läntinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 152 247, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 152\,247}{677\,084} = 1{,}124$$

Itäinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 206 876, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 206\,876}{677\,084} = 1{,}572$$

Pohjoinen vaalialue: puolueen saama äänimäärä alueella oli 254 251, joten alueen täsmällinen kvootti on

$$\frac{5 \times 254\,251}{677\,084} = 1{,}877$$

Kaikki vaalialueet saisivat ensinnä täsmällisen kvootin kokonaislukuosan osoittaman paikkamäärän, eli läntinen, itäinen ja pohjoinen vaalialue yhden paikan eteläisen vaalialueen jäädessä paikatta. Jakamatta vielä olevat kaksi paikkaa jaetaan vaalialueiden kesken täsmällisen kvootin desimaaliosien suuruusjärjestyksessä. Tämän mukaisesti itäinen ja pohjoinen vaalialue saisivat kumpikin toisen paikan.

Jos kaikki esimerkkilaskelmassa olevat puolueet asettaisivat ehdokkaansa vaalialueittain, jakautuisivat niiden saamat paikat vaalialueittain seuraavasti:

[1] Mukaan lukien Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirin ehdokkaiden 9 344 ääntä.

	SDP	Kok.	Kesk.	Vas.	RKP	Vihr.	Yht.
Eteläinen	1	1	—	—	1	1	4
Läntinen	1	1	1	1	—	—	4
Itäinen	1	1	2	—	—	—	4
Pohjoinen	1	—	2	1	—	—	4
Yhteensä	**4**	**3**	**5**	**2**	**1**	**1**	**16**

Jos puolue vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa saa vaalialueelta vain yhden edustajanpaikan, se menee sille ehdokkaalle, joka on saanut puolueen suurimman henkilökohtaisen äänimäärän vaalialueella. Jos edustajanpaikkoja tulee kaksi tai useampia, ne menevät puolueen ehdokkaille näiden saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa puolueen paikat jaettaisiin sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

24 §. Edustajan varamies tulisi edustajaksi Euroopan parlamenttiin samoin kuin Suomessa eduskuntaan eli vain, jos edustajanpaikka vapautuu. Järjestely on hoidettava kansallisin säännöksin. Varamies olisi siten ensimmäinen valitsematta jäänyt ehdokas siitä puolueesta tai vaaliliitosta taikka siltä yhteislistalta, jolta edustaja on valittu sekä vaalialuekohtaisessa ehdokasasettelussa aina myös samalta vaalialueelta kuin edustajakin.

25 §. Pykälässä vahvistettaisiin Euroopan parlamentin jäseneksi valittujen valtakirjojen kaavat.

26 §. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriön olisi annettava vaalin tuloksesta kuulutus julkaistavaksi Suomen säädöskokoelmassa.

Erinäiset säännökset

27 §. Pykälässä olisi vaalisäädöksen asianomaiset säännökset toistava säännös siitä, milloin edustajan toimikausi alkaa ja päättyy.

28 §. Pykälän viittaussäännös korvaisi tästä laista puuttuvat säännökset siltä osin kuin sovellettaisiin kansanedustajain vaaleista annetun lain säännöksiä. Tämä koskisi myös vaaleista valittamista, paitsi että on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että kaikki vaalivalitukset käsiteltäisiin ensi asteessa Uudenmaan lääninoikeudessa.

29 §. Pykälään sisällytettäisiin kansanedustajain vaaleista annetun lain 105 §:ää ja kunnallisvaalilain 101 §:ää vastaava säännös, jolla varmistettaisiin myös tätä lakia sovellettaessa, että järjestösuhteessa toisiinsa olevilla puolueilla olisi oikeuksia ja velvollisuuksia yhtä paljon kuin muilla puoluerekisteriin otetuilla puolueilla yksin. Tähänastisessa käytännössä järjestösuhteessa toisiinsa ovat olleet Suomen Kansan Demokraattinen Liitto r.p. (SKDL) ja Suomen Kommunistinen Puolue r.p. (SKP) sekä Keskustapuolue r.p. (Kesk.) ja Liberaalinen Kansanpuolue r.p. (LKP). Säännös on tarpeen siltä varalta, että vastaavanlaisia tilanteita syntyisi muiden puolueiden kesken.

30 ja 34 §. Kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit liittyvät valtiolliseen päätöksentekoon, on edellä yleisperusteluissa lähdetty siitä, että yleisistä vaaleista ja kansanäänestyksistä erillisten Euroopan parlamentin edustajien vaaleista aiheutuneet kustannukset maksettaisiin kokonaisuudessaan valtion varoista (30 §).

Kun ensimmäiset Euroopan parlamentin edustajien vaalit pidettäisiin vuoden 1996 kunnallisvaalien yhteydessä, ovat parlamentin edustajien vaaleista aiheutuvat ylimääräiset menot siinä määrin vähäisiä, että tällöin voidaan noudattaa valtiollisissa vaaleissa käytettyä kustannusten jakoa valtion ja kuntien kesken.

Kansanedustajien vaaleista annetun lain 102 §:n 1 momentin mukaan ilmoituskortit ja ilmoituskirjeet, äänestysliput sekä ennakkoäänestysasiakirjat ja ennakkoäänestyksestä huolehtivien vaalitoimitsijain menot ja vaalipiirien keskuslautakuntien menot suoritetaan valtion varoista. Kuntien suoritettaviksi jäävät kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaaltoimikuntien menot. Vaaleista erillisissä Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa siis myös nämä menot tulisivat kustannettaviksi valtion varoista. Oikeusministeriö antaisi tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan kustannukset korvataan (34 §).

Kansanäänestyksissä kustannusten jaosta valtion ja kuntien kesken on säädetty samalla tavalla.

Yhdistetyt vaalit

31—33 §. Ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit on säädetty toimitettaviksi vuonna 1996 toimitettavien kunnallisvaalien yhteydessä. Vaalien yhdistämisestä aiheutuu eräitä poikkeusjärjestelyjä. Osittain näistä on säädettävä lailla, mutta osittain ne voidaan jättää myöhemmin erikseen annettavien oikeusministeriön määräysten ja ohjeiden varaan.

Kun Euroopan parlamentin edustajien vaalit voidaan myös poikkeuksellisesti joutua toimittamaan yhtäaikaisesti niin sanottujen hajotusvaalien, poikkeuksellisena aikana toimitettavaksi määrätyn presidentinvaalin taikka yksittäisessä kunnassa toimitettaviksi määrättyjen kunnallisvaalien tai kunnallisvaalien täydennysvaalien kanssa ja kun on mahdollista, että Euroopan parlamentin edustajien vaaleihin yhdistetään joskus neuvoa-antava kansanäänestys, on syytä säätää lakisääteisistä pokkeusjärjestelyistä ja oikeusministeriön oikeudesta antaa poikkeusjärjestelyjä koskevia määräyksiä ja ohjeita siten, että sääntely kattaa myös tällaiset muunlaiset vaali- tai äänestysmenettelyjen yhdistämiset.

Lailla ehdotetaan säädettäväksi, että jos vaalit on yhdistetty toisiin vaaleihin tai kansanäänestykseen, äänioikeutta on käytettävä molemmissa äänestyksissä yhtä aikaa (31 §). Näin ollen esimerkiksi lokakuussa 1996 ei olisi sallittua äänestää kunnallisvaaliehdokkaita ennakkoäänestyksessä ja Euroopan parlamentin edustajien vaalien ehdokkaita vasta vaalipäivänä. Tällainen sääntely on nähty välttämättömäksi käytännön syistä, lähinnä vaaliviranomaisten työmäärän järkeistämiseksi ja virheellisten vaaliluettelomerkintöjen ennalta ehkäisemiseksi.

Lailla ehdotetaan säädettäväksi myös, että vaalilautakuntina, vaalitoimikuntina ja vaalitoimitsijoina toimivat, poiketen siitä, mitä 10 §:ssä säädetään, kunnallisvaalilain nojalla asetetut vastaavat vaaliviranomaiset (33 §).

Muista poikkeusjärjestelyistä voisi oikeusministeriö antaa tarvittavat määräykset ja ohjeet. Tällaisia määräyksiä ja ohjeita tarvittaisiin esimerkiksi äänestyslipuista ja ehdokaslistojen yhdistelmistä, jotka toisiinsa yhdistettävissä menettelyissä tulisi selvyyden vuoksi painaa eriväriselle paperille. Sama koskee kunnallisvaaleihin yhdistettävissä vaaleissa ennakkoäänestyksen vaalikuoria. Myös ehdokkaiden numeroinnin tulee olla sellainen, ettei sekaannusta eri menettelyiden kesken voi syntyä. Edelleen olisi oikeusministeriön määräyksin huolehdittava siitä, että käytettävissä ovat molempien äänestysmenettelyjen kannalta tarkoituksenmukaiset vaaliluettelot joko erillisinä luetteloina tai yhtenä yhdistettynä luettelona sekä tarkoituksenmukaiset, erilliset tai yhteiset ilmoituskortit ja ilmoituskirjeet sekä lähetekirjeet, vaalikuoret ja lähetekuoret. Kun on tarkoituksenmukaista, että yhdessä toimitettavissa menettelyissä käytetään vain yhtä vaalileimasinta, tulisi tästäkin antaa tarvittavat määräykset (32 §).

Vaalien toimittaminen kunnallisvaalien yhteydessä aiheuttaa myös eräitä, lähinnä vaaliluetteloiden laadintaan liittyvien määräaikojen tarkistuksia kunnallisvaalilaissa. Nämä on tarkoitus toteuttaa kuluvan vuoden aikana myöhemmin samassa yhteydessä, kun kunnallisvaalilakia tarkistetaan muutoinkin muun muassa ottamalla siihen uuden kuntalain ja Euroopan unionin neuvoston kunnallisvaalidirektiivin edellyttämät säännökset.

34 §. Perustelut ovat 30 §:n kohdalla.

35 §. Kuten edellä on todettu, ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin edustajien vaalit on jo lailla säädetty toimitettaviksi kunnallisvaalien yhteydessä sunnuntaina lokakuun 20 päivänä 1996. Selvyyden vuoksi ehdotetaan, että säännös asiasta sisällytetään myös tähän lakiin. Pykälään sisällytettäisiin myös liittymissopimuksen määräyksiin perustuva säännös siitä, että näissä vaaleissa valittavien edustajien toimikausi päättyy vuonna 1999, kun kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa yhtäaikaisesti toimitettavissa vaaleissa valituiksi tulleiden edustajien toimikausi alkaa.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että eduskunnan jo valitsemat 16 henkilöä toimivat Suomesta valittuina liittymissopimuksen mukaisesti Suomen kansaa edustavina edustajina Euroopan parlamentissa siihen saakka, kunnes ensimmäisissä suorissa vaaleissa valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa.

Tarkemmat säännökset ja voimaantulo

36 §. Oikeusministeriö antaisi tarvittaessa tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän lain soveltamisesta.

37 §. Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan niin pian kuin se on hyväksytty ja vahvistettu.

3. Säätämisjärjestys

Lakiehdotus sellaisten valtiosopimukseen sisältyvien lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten hyväksymisestä, jotka koskevat perustuslakia, on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin mukaisessa supistetussa perustuslainsäätämisjärjestyksessä. Ehdotetulla lailla Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista on välitöntä merkitystä useiden edellä mainittujen Euroopan unionin jäsenvaltioita sitovien yhteisön sisäisten säännösten voimaansaattamiselle. Näissä Euroopan yhteisön säännöksissä edellytetään kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaisesti edustajat Euroopan parlamenttiin valitaan. Ilman kysymyksessä olevaan lakiin sisältyviä säännöksiä ei olisi mahdollista valita Suomesta edustajia Euroopan parlamenttiin. Kun mainittuun lakiin lisäksi sisältyisi säännöksiä, jotka merkitsisivät poikkeusta perustuslaista, kuten esimerkiksi äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden myöntämistä unionin kansalaisille koskevat säännökset, lakiehdotus on käsiteltävä supistetussa perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä todetun johdosta ehdotus laiksi Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa säädetyssä järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa määrätyllä tavalla, säädetään:

Euroopan parlamentin edustajien vaalit

1 §

Euroopan parlamenttiin valitaan Suomesta viiden vuoden pituiseksi toimikaudeksi 16 edustajaa siten kuin tässä laissa säädetään.

Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

2 §

Äänioikeudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa on voimassa, mitä vaalioikeudesta kansanedustajain vaaleissa säädetään. Lisäksi Euroopan unionin kansalaisella *(unionin kansalainen)*, joka ei ole Suomen kansalainen, mutta jolla on kotikuntalaissa (201/94) tarkoitettu kotikunta Suomessa, on äänioikeus samoin edellytyksin kuin Suomen kansalaisella, jollei hän ole menettänyt äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on *(kotivaltio)*.

Samoissa vaaleissa kukaan ei saa äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

3 §

Vaalikelpoisuudesta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa on voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta kansanedustajain vaaleissa säädetään. Lisäksi äänioikeutettu muu unionin kansalainen on vaalikelpoinen samoin edellytyksin kuin Suomen kansalainen, jollei hän ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa.

Edustajana Euroopan parlamentissa ei voi olla:

1) valtioneuvoston jäsen;

2) Euroopan yhteisöjen komission jäsen;

3) Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomari sekä sen julkisasiamies tai kirjaaja;

4) Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuimen jäsen;

5) Euroopan hiili- ja teräsyhteisön neuvoaantavan komitean taikka Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön talous- ja sosiaalikomitean jäsen;

6) Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan yhteisön tai Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen nojalla asetetun yhteisön varoja hoitavan tai pysyvää välitöntä hallinnollista tehtävää hoitavan komitean tai muun toimielimen jäsen;

7) Euroopan investointipankin johtokunnan tai hallintoneuvoston jäsen taikka henkilökuntaan kuuluva;

8) Euroopan yhteisön toimielimen tai sen yhteydessä olevan erityistoimielimen palveluksessa oleva virkamies tai henkilökuntaan kuuluva; eikä

9) sellainen viran tai toimen haltija, joka valtiopäiväjärjestyksen 8 tai 9 §:n mukaan ei voi olla kansanedustajana.

Jos Euroopan parlamentin edustajaksi Suomesta valittu henkilö menettää vaalikelpoisuutensa tai jos hänet nimitetään tai valitaan johonkin 2 momentissa mainituista viroista tai toimista, lakkaa hänen edustajantoimensa.

Samoissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa kukaan ei saa olla ehdokkaana useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

Vaalialueet ja vaaliviranomaiset

4 §

Euroopan parlamentin edustajien vaaleja varten maa on jaettu kansanedustajain vaaleista annetun lain (391/69) mukaisten vaalipiirien perusteella seuraaviin vaalialueisiin:

1) eteläinen vaalialue, johon kuuluvat Helsingin kaupungin ja Uudenmaan läänin vaalipiirit;

2) läntinen vaalialue, johon kuuluvat Turun läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri ja Hämeen läänin eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri;

3) itäinen vaalialue, johon kuuluvat Kymen, Mikkelin, Kuopion, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänin vaalipiirit; sekä

4) pohjoinen vaalialue, johon kuuluvat Vaasan, Oulun ja Lapin läänin vaalipiirit.

5 §

Kullakin vaalialueella on vaalialueen keskuslautakunta, jona toimii eteläisellä vaalialueella

Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta, läntisellä vaalialueella Turun läänin eteläisen vaalipiirin keskuslautakunta, itäisellä vaalialueella Kuopion läänin vaalipiirin keskuslautakunta ja pohjoisella vaalialueella Oulun läänin vaalipiirin keskuslautakunta.

Vaalialueen keskuslautakunnan ja vaalipiirin keskuslautakunnan valmistavista toimenpiteistä vaaleja varten, kokouksista, pöytäkirjoista ja toimituskirjoista on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalipiirin keskuslautakunnan osalta kansanedustajain vaaleja varten säädetään.

6 §

Kussakin vaalipiirissä on vaalipiirin keskuslautakunta, jona toimii kansanedustajain vaaleja varten viimeksi asetettu keskuslautakunta.

Vaalipiirin keskuslautakunnasta on jäljempänä säädetyin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

7 §

Vaalit toimitetaan yhtäaikaisesti jokaisessa kunnassa äänestysalueittain. Vaaleihin voidaan osallistua myös ennakolta *(ennakkoäänestys)* niin kuin siitä jäljempänä säädetään.

8 §

Kunnan jakamisesta äänestysalueisiin on voimassa, mitä siitä kunnallisvaalilain (361/72) 3 §:ssä säädetään.

9 §

Kunnassa on kunnan keskusvaalilautakunta, jona toimii kunnallisvaalilain 4 §:n nojalla asetettu keskusvaalilautakunta.

Ahvenanmaan maakunnan jokaiseen kuntaan on asetettava keskusvaalilautakunta, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä 1 momentissa tarkoitetusta lautakunnasta säädetään.

10 §

Vaalilautakunnista ja vaalitoimikunnista on voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Vaaliluettelot

11 §

Äänestysalueiden ja vaalipiirien vaaliluetteloista on jäljempänä säädetyin poikkeuksin voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Äänestysalueen tai vaalipiirin vaaliluetteloon otetaan lisäksi jokainen Suomessa äänioikeutettu unionin kansalainen, joka ei ole Suomen kansalainen, jos hän on kirjallisesti ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeuttaan Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa vain Suomessa eikä hän ole, jos hänellä tämän jälkeen on ollut jatkuvasti kotikunta Suomessa, peruuttanut tätä ilmoitustaan. Ilmoitus tai sen peruutus on tehtävä rekisteritoimistolle viimeistään 52. päivänä ennen vaaleja ennen kello 16.

Jos Suomessa äänioikeutetulla unionin kansalaisella ei ole ollut kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa vaalivuotta edeltäneen vuoden tai, jos vaalitoimitus on syyskuun 1 päivänä tai sen jälkeen, vaalivuoden ensimmäisenä päivänä, hänet otetaan sen vaalipiirin vaaliluetteloon, johon kuuluva kunta on vaalipiirin vaaliluetteloa laadittaessa hänen kotikuntansa.

12 §

Oikeusministeriön on hyvissä ajoin ennen vaaleja mahdollisuuksien mukaan toimitettava kaikille Suomessa äänioikeutetuille unionin kansalaisille, jotka eivät ole Suomen kansalaisia, sopivalla tavalla tieto siitä, että heillä on vaaleissa äänioikeus ja vaalikelpoisuus, sekä tieto menettelystä, joka on tarpeen äänioikeuden käyttämiseksi ja vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi.

13 §

Rekisteritoimiston on heti ilmoitettava kotivaltion viranomaiselle ne unionin kansalaiset, jotka eivät ole Suomen kansalaisia ja jotka ovat ilmoittaneet haluavansa käyttää äänioikeuttaan Suomessa.

Jos väestörekisterikeskus on ennen vaaliluetteloiden vahvistamista saanut toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että vaalipiirin vaaliluetteloon otettava äänioikeutettu on otettu siinä valtiossa samojen vaalien vaaliluetteloon, sen on viipymättä huolehdittava siitä, että asianomainen ei tule otetuksi vaaliluetteloon. Jos ilmoitus koskee äänestysalueen vaaliluetteloon otettua henkilöä, väestörekisterikeskuksen on viipymättä annettava ilmoitus tiedoksi asianomaiselle rekisteritoimistolle. Rekisteritoimiston on ilmoituksen tiedoksi saatuaan tehtävä kunnan keskusvaalilautakunnalle oikaisuvaatimus äänioikeutetun poistamiseksi äänestysalueen vaaliluettelosta.

Ehdokkaiden asettaminen

14 §

Ehdokkaiden asettamisesta siihen liittyvine menettelyineen, ehdokasasettelua koskevasta puolueen päätöksestä, äänioikeutetun kuulumisesta valitsijayhdistykseen ja ehdokaslistojen yhdistelmästä on jäljempänä säädetyin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään.

Vaalialueen keskuslautakunta hoitaa ehdokkaiden asettamismenettelyssä jäljempänä säädetyin poikkeuksin ne tehtävät, jotka kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan kuuluvat vaalipiirin keskuslautakunnalle.

15 §

Ehdokkaat asetetaan joko vaalialueittain *(vaalialueittainen ehdokasasettelu)* tai valtakunnallisesti *(valtakunnallinen ehdokasasettelu)*.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa sama henkilö saa olla ehdokkaana ainoastaan yhdellä vaalialueella. Puolueella, vaaliliitolla ja yhteislistalla saa olla kullakin vaalialueella enintään kahdeksan ehdokasta. Jos puolueet yhtyvät jollakin vaalialueella vaaliliitoksi, vastaava vaaliliitto on solmittava kaikilla vaalialueilla, joilla näillä puolueilla on ehdokkaita.

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa tulee samat henkilöt asettaa ehdokkaiksi kaikilla vaalialueilla, joilla puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on ehdokkaita. Ehdokkaita, joita voi olla enintään kuusitoista, tulee olla vähintään kahdella vaalialueella.

Puolueen ehdokkaat asetetaan jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään. Kansanedustajain vaaleista annetussa laissa tarkoitettujen puolueen piirijärjestöjen on sovittava, asetetaanko ehdokkaat vaalialueittain vai valtakunnallisesti. Jos puolueessa on vähintään kaksi piirijärjestöä samalla vaalialueella tai jos ehdokkaat on sovittu asetettaviksi valtakunnallisesti, asianomaisten piirijärjestöjen on sovittava, miten puolueen ehdokkaat asetetaan. Jos piirijärjestöt eivät voi sopia asiasta, ratkaisee puolueen hallitus asian.

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi vaalialueella vaaditaan vähintään 1 000 samaan vaalialueeseen kuuluvien vaalipiirien äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistykset voivat antaa yhteislistan. Jos valitsijayhdistykset kuitenkin haluavat antaa yhteislistan valtakunnallista ehdokasasettelua varten, tulee kunkin yhteislistan ehdokkaan asettamiseksi perustaa valitsijayhdistys kaikilla niillä vaalialueilla, joilla yhteislistalla on tarkoitus osallistua vaaleihin. Yhteislistalla tulee olla yhteinen nimitys, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä yhteislistan nimityksestä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ehdokaslistojen yhdistelmään on yhteislistan tai yhteislistaan yhtyneen valitsijayhdistyksen yläpuolelle merkittävä selvästi yhteislistan nimitys.

16 §

Valtakunnallisessa ehdokasasettelussa Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle ilmoitetun puolueen piiriasiamiehen tai, jos vaaliliitto on muodostettu, tälle keskuslautakunnalle ilmoitettujen puolueiden piiriasiamiesten yhdessä taikka yhteislistan asiamiehen on annettava hakemus ehdokaslistan julkaisemisesta sekä ilmoitus vaaliliitosta ja yhteislistasta tälle keskuslautakunnalle viimeistään 51. päivänä ennen vaaleja ennen kello 16. Keskuslautakunta käsittelee hakemukset ja ilmoitukset, tekee puolueiden piiriasiamiehille ja valitsijayhdistysten ja yhteislistojen asiamiehille niitä koskevat huomautukset sekä ratkaisee hakemukset ja ilmoitukset.

Kokouksessaan, joka pidetään 47. päivänä ennen vaaleja, Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta arpoo noudattaen soveltuvin osin, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään, valtakunnallisesti ehdokkaat asettavien puolueiden ja yhteislistojen keskinäisen järjestyksen ehdokaslistojen yhdistelmässä. Kokouksessaan, joka pidetään 39. päivänä ennen vaaleja, keskuslautakunta antaa jokaiselle hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juoksevan järjestysnumeron noudattaen soveltuvin osin, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Ehdokkaiden järjestys ja numerot ovat samat kaikilla vaalialueilla, joilla he ovat ehdokkaina. Jos puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla ei kuitenkaan ole ehdokkaita kaikilla vaalialueilla, jäävät tältä osin numerot näillä vaalialueilla käyttämättä. Tämän jälkeen keskuslautakunta laatii valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän ja lähettää sen viipymättä muiden vaalialueiden keskuslautakunnille.

Vaalialueittaisessa ehdokasasettelussa kukin

vaalialueen keskuslautakunta laatii saatuaan valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavan yhdistelmän kokouksessaan 37. päivänä ennen vaaleja vaalialueittaisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen yhdistelmän noudattaen soveltuvin osin, mitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Vaalialueen keskuslautakunta antaa jokaiselle keskuslautakunnassa hyväksyttyyn ehdokaslistaan sisältyvälle ehdokkaalle juoksevan järjestysnumeron alkaen ensimmäisestä valtakunnallisen ehdokasasettelun ehdokaslistojen alustavaan yhdistelmään merkityn suurimman numeron jälkeisestä vapaasta numerosta. Tämän jälkeen vaalialueen keskuslautakunta yhdistää ehdokaslistojen yhdistelmät ja laatii vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmän.

Ehdokaslistojen yhdistelmään on otettava niiden puolueiden nimen ja niiden yhteislistojen nimityksen jälkeen, jotka ovat asettaneet ehdokkaita valtakunnallisessa ehdokasasettelussa, merkintä, josta valtakunnallinen ehdokasasettelu ilmenee.

17 §

Puolueen ja valitsijayhdistyksen hakemukseen ehdokaslistan julkaisemisesta on liitettävä kunkin ehdokkaaksi asetetun unionin kansalaisen, joka ei ole Suomen kansalainen, antama vakuutus, ettei hän ole suostunut ehdokkaaksi samoissa vaaleissa toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, sekä ilmoitus siitä, mikä on hänen asuinpaikkansa Suomessa, minkä Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen hän on ja missä vaalipiirissä tai kunnassa hänet viimeksi on kotivaltiossaan otettu Euroopan parlamentin edustajien vaalien vaaliluetteloon.

Hakemukseen on liitettävä myös jokaisesta ehdokkaaksi asetetusta 1 momentissa tarkoitetusta unionin kansalaisesta kotivaltion viranomaisen antama todistus, josta ilmenee, että ehdokkaaksi asetettu ei ole menettänyt kotivaltiossaan vaalikelpoisuutta Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa tai että sellaista ei ole asianomaisen viranomaisen tiedossa.

Vaalialueen keskuslautakunnan on viipymättä ehdokaslistojen yhdistelmän laatimisen jälkeen ilmoitettava väestörekisterikeskukselle kaikki ehdokaslistojen yhdistelmään otetut 1 momentissa tarkoitetut unionin kansalaiset. Väestörekisterikeskuksen on viipymättä lähetettävä tieto ehdokaslistojen yhdistelmään ottamisesta kunkin tällaisen ehdokkaan kotivaltion asianomaiselle viranomaiselle.

Jos väestörekisterikeskus on saanut toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että Suomessa vaalikelpoinen henkilö on asetettu tässä valtiossa ehdokkaaksi samoissa vaaleissa, sen on viipymättä annettava ilmoitus tiedoksi vaalialueiden keskuslautakunnille ja vaalipiirien keskuslautakunnille.

Vaalien toimittaminen

18 §

Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan joka viides vuosi. Euroopan unionin neuvosto päättää sen nelipäiväisen torstaista sunnuntaihin kestävän ajanjakson kesäkuussa, jonka kuluessa vaalitoimitus on järjestettävä. Vaalitoimitus järjestetään äänestysalueissa sinä sunnuntaina, joka sattuu tähän ajanjaksoon. Jos vaaleja ei voida unionin jäsenvaltioissa järjestää mainitun ajanjakson kuluessa, Euroopan unionin neuvosto määrää vaalitoimitukselle toisen ajanjakson, jolloin vaalit toimitetaan tähän ajanjaksoon sattuvana sunnuntaina.

Äänestäjällä on oikeus äänestää sen vaalialueen ehdokaslistojen yhdistelmässä olevaa ehdokasta, jossa hänet on merkitty äänioikeutetuksi.

Vaalitoimituksesta muutoin sekä ennakkoäänestyksestä ja äänestyslipusta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleja varten säädetään. Ennakkoäänestys aloitetaan kuitenkin vasta 11. päivänä ennen vaalitoimitusta.

19 §

Ennakkoäänestyksessä ja vaalitoimituksessa annettujen äänten laskennasta ja äänestyslipun mitättömyydestä on jäljempänä säädetyin poikkeuksin soveltuvin osin voimassa, mitä niistä kansanedustajain vaaleja varten säädetään.

20 §

Sen lisäksi, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 83 §:ssä säädetään, äänestyslippu on mitätön, jos sillä on äänestetty ehdokasta, joka on asetettu ehdokkaaksi samoissa vaaleissa myös jossakin toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Tällaisen ehdokkaan saamat äänet tulevat kuitenkin sen puolueen tai yhteislistan hyväksi, johon ehdokas kuuluu.

21 §

Äänten laskentaa koskevia tietoja ei saa

vaalipäivänä antaa julkisuuteen ennen kello 22:ta.

Vaalien tuloksen vahvistaminen ja ilmoittaminen

22 §

Vaalipiirin keskuslautakunta vahvistaa 4. päivänä vaalien jälkeen kello 18 alkavassa kokouksessa äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto tai yhteislista yhteensä on vaaleissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä näin vahvistetut äänimäärät ja vaaleissa annettujen äänten määrän oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnalle.

23 §

Saatuaan 22 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen kaikkien vaalipiirien keskuslautakunnilta Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta vahvistaa 5. päivänä vaalien jälkeen pitämässään kello 12 alkavassa kokouksessa vaalien tuloksen. Keskuslautakunta vahvistaa ensin kunkin puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan koko maassa saamien äänten yhteismäärät sekä kunkin yksittäisen valitsijayhdistyksen saamien äänten yhteismäärän sekä niille kullekin niiden saamien äänten yhteismäärien pohjalta tulevien edustajanpaikkojen määrän noudattaen soveltuvin osin, mitä vertauslukujen laskemisesta ja äänestyksen tuloksen määräämisestä kansanedustajain vaaleissa säädetään. Jos puolueet ovat yhtyneet eri vaalialueilla vaaliliitoiksi eri puolueiden kanssa, kutakin erilaista vaaliliittoa, johon nämä puolueet ovat yhtyneet, pidetään ääniä laskettaessa ja vaalien tulosta vahvistettaessa erillisenä vaaliliittona. Tällaisen puolueen vaaliliittoon kuulumattomana saamia ääniä ei myöskään yhdistetä minkään sen jonkin toisen puolueen kanssa muodostaman vaaliliiton saamiin ääniin.

Jos ehdokkaat on asetettu vaalialueittain ja puolue, vaaliliitto tai yhteislista on saanut vain yhden edustajanpaikan, menee se sen vaalialueen suurimman henkilökohtaisen äänimäärän saaneelle puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaalle, jossa puolue, vaaliliitto tai yhteislista on saanut eniten ääniä. Jos puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan saamia edustajanpaikkoja on kaksi tai useampia, jaetaan ne sen sisällä vaalialueittain samassa suhteessa kuin sen ehdokkaille koko maassa annetut äänet vaalialueiden kesken jakautuvat. Jako toteutetaan siten, että puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaiden vaalialueella saamien äänten yhteismäärä jaetaan sen ehdokkaiden koko maassa yhteensä saamalla äänimäärällä ja kerrotaan sen koko maassa saamalla edustajanpaikkojen yhteismäärällä. Kultakin vaalialueelta tulee laskutoimituksen osoittamaa kokonaislukua vastaava määrä puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan edustajia. Jos kaikki paikat eivät tule näin täytetyiksi, loput paikat jaetaan vaalialueiden kesken mainitun laskutoimituksen osoittamien lukujen desimaaliosien suuruuden mukaisessa järjestyksessä. Kullakin vaalialueella edustajanpaikat jaetaan puolueiden, vaaliliittojen ja yhteislistojen sisällä ehdokkaiden saamien henkilökohtaisten äänten suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Jos ehdokkaat on asetettu valtakunnallisesti, puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan saamat edustajanpaikat jaetaan puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan sisällä sen ehdokkaiden kaikilla vaalialueilla yhteensä saamien henkilökohtaisten äänimäärien suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta julistaa edustajiksi valituiksi kunkin puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaista 1—3 momentin perusteella niin monta kuin puolue, vaaliliitto tai yhteislista on koko maassa saanut edustajanpaikkoja sekä lisäksi ne yksittäisten valitsijayhdistysten ehdokkaat, jotka 1 momentin mukaan tulevat valituiksi.

24 §

Edustajan varamiehen määräämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä kansanedustajain vaaleista annetussa laissa säädetään. Jos puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan ehdokkaat on asetettu vaalialueittain, on varamiehen oltava samalta vaalialueelta.

25 §

Vahvistettuaan vaalien tuloksen Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan on viipymättä laadittava ja kullekin valitulle toimitettava valtakirja, joka kuuluu seuraavasti:

"Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleissa, jotka toimitettiin ... päivänä ..... kuuta ... on ..... asuva N.N. valittu olemaan edustajana Euroopan parlamentissa parlamentin seuraavan kokouksen alusta lukien, kunnes seuraavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous alkaa.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana."
Paikka ja aika.

Jos edustajanpaikka on joutunut avoimeksi, Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunta antaa valtakirjan sille, joka tulee pois joutuneen tilalle. Tässä tapauksessa valtakirja kuuluu seuraavasti:

"Koska sen jälkeen, kun N.N. on valittu .... päivänä ..... kuuta ..... Suomessa toimitetuissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa olemaan edustajana Euroopan parlamentissa, edustajanpaikka on hänen jälkeensä tullut avoimeksi, tulee Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista annetun lain mukaan ..... asuva N.N. hänen sijaansa Euroopan parlamentin jäseneksi.

Tämä todistus on edustajan valtakirjana."
Paikka ja aika.

26 §

Helsingin kaupungin vaalipiirin keskuslautakunnan on heti ilmoitettava oikeusministeriölle vaalien tulos. Oikeusministeriö antaa tuloksesta kuulutuksen, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

Erinäiset säännökset

27 §

Euroopan yhteisöjen vaalilainsäädännön mukaisesti edustajan toimikausi alkaa, kun Euroopan parlamentin ensimmäinen vaalien jälkeinen kokous on avattu ja edustajan valtakirja hyväksytty, sekä päättyy, kun seuraavien Euroopan parlamentin edustajien vaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous avataan.

28 §

Äänestyslippujen ja laskelmien säilyttämisestä, vaalipiirin keskuslautakunnan kokouksista, pöytäkirjoista ja toimituskirjoista, vaaleista valittamisesta, vaaliviranomaisten vastuusta, määräpäivän sattumisesta pyhäpäiväksi tai arkilauantaiksi ja vammaisten äänestäjien kuljetuksesta äänestys- tai ennakkoäänestyspaikalle on soveltuvin osin voimassa, mitä kansanedustajain vaaleista säädetään. Vaalivalitus on kuitenkin tehtävä Uudenmaan lääninoikeudelle.

29 §

Jos jotkin puoluerekisteriin merkityistä puolueista ovat toisiinsa sellaisessa suhteessa kuin puoluelain (10/69) 2 §:n 2 momentissa tarkoitetaan, pidetään niitä tätä lakia sovellettaessa yhtenä puolueena.

30 §

Sen lisäksi, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 102 §:n 1 momentissa säädetään, suoritetaan vaalien toimittamisesta aiheutuneet kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien menot valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan menot korvataan.

Yhdistetyt vaalit

31 §

Jos Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan valtiollisten vaalien, kunnallisvaalien tai neuvoa-antavan kansanäänestyksen yhteydessä, tulee äänioikeutetun, joka äänestää niistä molemmissa, käyttää äänioikeuttaan samalla kerralla.

32 §

Muiden vaalien tai kansanäänestyksen yhteydessä toimitettavia Euroopan parlamentin edustajien vaaleja varten oikeusministeriö määrää:

1) merkitäänkö näissä vaaleissa äänioikeutetut samassa yhteydessä toimitettavia muita vaaleja tai kansanäänestystä varten laadittaviin vaaliluetteloihin vai laaditaanko erilliset vaaliluettelot;

2) laaditaanko ja miltä osin yhteiset ilmoituskortit, ilmoituskirjeet ja ennakkoäänestystä varten lähetekirjeet, vaalikuoret ja lähetekuoret;

3) äänestyslippujen ja ehdokaslistojen yhdistelmien sekä tarvittaessa vaalikuorten väristä, jonka tulee olla toinen kuin samaan aikaan toimitettavissa muissa vaaleissa tai kansanäänestyksessä käytettävien mainittujen asiakirjojen väri;

4) miten ehdokkaat numeroidaan ehdokaslistojen yhdistelmässä;

5) mitä vaalileimasinta on käytettävä; sekä

6) muusta, mikä on tarpeen vaali- tai äänestysmenettelyjen yhdistämiseksi.

33 §

Jos Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan kunnallisvaalien yhteydessä, vaalilautakuntina, vaalitoimikuntina ja vaalitoimit-

sijoina toimivat kunnallisvaalilain 5 §:n nojalla asetetut vaalilautakunnat ja vaalitoimikunnat sekä mainitun lain 5 a ja 61 §:n nojalla määrätyt vaalitoimitsijat.

34 §

Muiden vaalien ja kansanäänestyksen yhteydessä toimitettavista Euroopan parlamentin edustajien vaaleista aiheutuneista kustannuksista on voimassa, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 102 §:n 1 momentissa säädetään.

35 §

Ensimmäisen kerran Euroopan parlamentin edustajien vaalit toimitetaan kunnallisvaalien yhteydessä sunnuntaina 20 päivänä lokakuuta 1996. Näissä vaaleissa valittujen edustajien toimikausi päättyy seuraavissa Euroopan unionin jäsenmaissa yhtäaikaisesti toimitettavissa Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa valittujen edustajien toimikauden alkaessa.

Siihen saakka, kunnes ensimmäisissä Euroopan parlamentin edustajien vaaleissa valittujen edustajien valtakirjat on hyväksytty Euroopan parlamentissa, toimivat Suomesta valittuina Suomen kansaa edustavina edustajina Euroopan parlamentissa ne 16 henkilöä, jotka eduskunta on valinnut keskuudestaan.

Tarkemmat säännökset ja voimaantulo

36 §

Tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän lain soveltamisesta antaa tarvittaessa oikeusministeriö.

37 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 5 päivänä tammikuuta 1995

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Anneli Jäätteenmäki*